

Η ποινική δωσιδικία των Δικαστικών Λειτουργών του Δικαστικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων

(Συγχρόνως μια ελάχιστη συμβολή στην ορθή ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 96 παρ. 5 του Συντάγματος) *

Παναγιώτης Χριστοφοράκος
Αντεισαγγελέας Στρατοδικείου Λάρισας

* Δημοσιεύθηκε στα **Ποινικά Χρονικά ΜΗ'** (1998), σελ. 328

I. Πέρασαν περισσότερα από δύο χρόνια από τότε που άρχισαν να ισχύουν στη χώρα μας ο νέος Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας και ο Κώδικας για την Κατάσταση των Δικαστικών Λειτουργών του Δικαστικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων. Για δύο δεκαετίες η ελληνική πολιτεία αρνούνταν πεισματικά να εφαρμόσει το Σύνταγμα. Χρειάστηκαν είκοσι (20) ολόκληρα χρόνια για να ενεργοποιήσει η εκτελεστική εξουσία τη σχετική συνταγματική διάταξη του άρθρου 96 παρ. 4 και παρ. 5 του ισχύοντος Συντάγματος 1975/1986, φέροντας προς ψήφιση στη Βουλή τα σχέδια των παραπάνω κωδίκων. Πράγματι, ενώ με το ΙΒ' ψήφισμα τέθηκε σε ισχύ την 11-6-1975 το νέο Σύνταγμα και έληξε η συντακτική αρμοδιότητα της «Ε' Αναθεωρητικής Βουλής», μόλις το 1995 με τους Ν. 2287/1-2-1995 (ΦΕΚ Α' – 20/1-2-1995) και 2304/11-5-1995 (ΦΕΚ Α' – 83/11-5-1995) κυρώθηκαν αντίστοιχα από την ολομέλεια της Βουλής των Ελλήνων ο νέος Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας – στο εξής χάριν συντομίας ΣΠΚ – και ο Κώδικας Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων – στο εξής χάριν συντομίας ΚΔΣΕΔ – που άρχισαν να ισχύουν ο μεν πρώτος τη 2-8-1995 (άρθρο 229 ΣΠΚ), ο δε δεύτερος τη 12-6-1995 (άρθρο 153 ΚΔΣΕΔ).

Κατά την επεξεργασία και εξέταση των εν λόγω κωδίκων και ιδίως του ΚΔΣΕΔ από το Κοινοβούλιο (τόσο στην αρμόδια διαρκή επιτροπή άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων της Βουλής όσο και στην ολομέλεια του σώματος), όπως θα αναφερθεί αναλυτικά και πιο κάτω, έντονος προβληματισμός ανέκυψε μεταξύ των μελών του τελευταίου σε σχέση με το αν οι δικαστικοί λειτουργοί του Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων – στο εξής χάριν συντομίας ΔΣΕΔ – εκτός από την ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού είναι δυνατόν να φέρουν παράλληλα και τη στρατιωτική ιδιότητα. Η απάντηση στην παραπάνω προβληματική δεν είναι

διόλου εύκολη και συναρτάται με πλήθος ζητημάτων που ανακύπτουν, μεταξύ των οποίων είναι και η ποινική δωσιδικία των δικαστικών λειτουργιών του ΔΣΕΔ.

Η προσέγγιση του εν λόγω ζητήματος πρέπει να επισημανθεί εξ αρχής ότι άπτεται της ερμηνείας θεμελιωδών διατάξεων του ισχύοντος Συντάγματος, όπως εναργέστατα θα καταδειχθεί στη συνέχεια.

II. Ας αρχίσουμε όμως να ξεδιπλώνουμε το πλέγμα των διατάξεων οι οποίες περιστρέφονται γύρω από τον επίμαχο προβληματισμό μας.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 193 παρ. 1 του ΣΠΚ «Στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων υπάγονται όσοι είναι στρατιωτικοί κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης», ενώ κατά την παρ. 2 του ίδιου άρθρου «Οι στρατιωτικοί δεν υπάγονται στα στρατιωτικά, αλλά στα κοινά ποινικά δικαστήρια για: α) μη στρατιωτικά εγκλήματα, που διαπράττουν κατά τη διάρκεια της αδείας, αργίας ή διαθεσιμότητας, όταν αυτές υπερβαίνουν τους τρεις μήνες ή κατά τη διάρκεια της λιποταξίας, β) πλημμελήματα και πταίσματα που διαπράττουν στο ακροατήριο οποιουδήποτε κοινού ποινικού δικαστηρίου, αν αυτά δικασθούν αμέσως σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΠΔ, γ) παραβάσεις των νόμων για τη διεξαγωγή των δημοσίων εκλογών ή δημοψηφίσματος, δ) τα εγκλήματα της ναυταπάτης, πειρατείας και μονομαχίας καθώς και τα εγκλήματα που τελούνται κατά τη διάρκεια της μονομαχίας, ε) παραβάσεις του τελωνειακού και δασικού κώδικα και των νόμων περί θήρας και αλιείας, στ) παραβάσεις των φορολογικών νόμων και του αγορανομικού κώδικα, με εξαίρεση τις πράξεις του άρθρου 154 του κώδικα αυτού, ζ) κακουργήματα και πλημμελήματα που με ειδικούς νόμους υπάγονται στα εφετεία, η) εγκλήματα που διαπράττουν σε βάρος οργάνων της Ελληνικής Αστυνομίας, όταν τα όργανα αυτά εκτελούν τα καθήκοντά τους ή για λόγους που έχουν σχέση με αυτά».

Από την παραπάνω διάταξη προκύπτει ότι τα στρατιωτικά ποινικά δικαστήρια δικάζουν – κατά κανόνα – όλα τα εγκλήματα των στρατιωτικών (άρθρο 96 παρ. 4 εδ. α' του Συντάγματος 1975/1986 εξ αντιδιαστολής), με εξαίρεση τα εγκλήματα της παρ. 2 του παραπάνω άρθρου, τα οποία υπάγονται στη δικαιοδοσία των κοινών ποινικών δικαστηρίων.

Στρατιωτικοί εξάλλου είναι όσοι ανήκουν στον στρατό και στο λιμενικό σώμα (άρθρο 5 παρ. 1 περ. β' ΣΠΚ), ενώ Στρατός είναι ο ελληνικός στρατός της ξηράς, της θάλασσας και του αέρα και

στρατιωτικές υπηρεσίες είναι οι υπηρεσίες που ανήκουν σε αυτόν (άρθρο 5 παρ. 1 περ. α΄ ΣΠΚ).

Ειδικότερα, ως στρατιωτικοί νοούνται τόσο οι μόνιμοι αξιωματικοί, ανθυπασπιστές, μόνιμοι υπαξιωματικοί και οι μαθητές των στρατιωτικών σχολών, κατά τις επί μέρους διακρίσεις των νόμων (βλέπ. άρθρα 1 και 3 του Ν. 2439/6-9-1996 (ΦΕΚ 219 Α΄) «Ιεραρχία και εξέλιξη των μονίμων αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες διατάξεις» και άρθρα 1 και 3 του καταργηθέντος, από το Ν. 2439/1996, ν.δ. 178/1969 «Περί ιεραρχίας, προαγωγών και τοποθετήσεων των μονίμων αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων», άρθρα 1, 2 και 3 του α.ν. 268/1968 «Περί ιεραρχίας, προαγωγών και άλλων τινών διατάξεων των μονίμων υπαξιωματικών και ανθυπασπιστών των Ενόπλων Δυνάμεων», άρθρα 1, 3 και 4 του ν.δ. 445/1974 «Περί ιεραρχίας και προαγωγών των ανθυπασπιστών και μονίμων και εθελοντών οπλιτών των Ενόπλων Δυνάμεων», άρθρα 1, 2, 3 και 5 του Ν. 1513/1985 «Οπλίτες του στρατού ξηράς με πενταετή υποχρέωση και άλλες διατάξεις» και άρθρο 13 του Ν. 1848/8-5-1989 «Προέλευση των μονίμων αξιωματικών του Οικονομικού και του Στρατιωτικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄ - 112) που επέκτεινε το θεσμό των οπλιτών πενταετούς υποχρέωσης στο Πολεμικό Ναυτικό και στην Πολεμική Αεροπορία, άρθρα 4 και 7 του Γενικού Κανονισμού Υπηρεσίας στο Στρατό (ΣΚ 20-1) που κυρώθηκε με το ΠΔ 130/1984, άρθρο 0604, 0605 και 0606 του ΠΔ 210/28-5-1993 (ΦΕΚ Α΄ - 89) «Διατάξεις Πολεμικού Ναυτικού», άρθρο 2 περ. γ΄ και 3 του ν.δ. 139/1969 «Περί ιεραρχίας, προαγωγών, αποστρατείας και μεταθέσεων των μονίμων αξιωματικών του Λιμενικού Σώματος», ν.δ. 649/1970 «περί ιεραρχίας, προαγωγών και αποστρατείας ανθυπασπιστών του Λιμενικού Σώματος», Ν. 773/1978 «περί προσόντων υπαξιωματικών Λιμενικού Σώματος, συγκροτήσεως και λειτουργίας συμβουλίων κρίσεως αυτών και άλλων τινών διατάξεων», το ν.δ. 530/1970 «Περί Λιμενοφυλάκων») όσο και οι υπόχρεοι στρατιωτικής θητείας, δηλαδή οι κληρωτοί, οι εθελοντές και οι έφεδροι (Βλέπ. τις νέες διακρίσεις και ορολογία του ισχύοντος στρατολογικού νόμου, άρθρο 2 του Ν. 1763/1988 «Στρατολογία των Ελλήνων», άρθρο 4 παρ. 9 του ΠΔ130/1984 και άρθρο 0606 παρ. 4 του ΠΔ210/1993).

Η ιδιότητα του στρατιωτικού αποκτάται από τους κληρωτούς, εθελοντές και εφέδρους με την κατάταξή τους στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις και πριν να δώσουν τον όρκο του στρατιωτικού· οι λοιποί αποκτούν τη στρατιωτική ιδιότητα από την ορκομωσία

τους και όχι από την κατάταξή τους η οποία προηγείται χρονικά (Βλέπ. τις σχετικές διακρίσεις στην παρ. 3 του άρθρου 5 του ΣΠΚ).

Η κατάταξη των κληρωτών, εθελοντών και εφέδρων πραγματοποιείται με την παρουσίασή τους στο στρατιωτικό σώμα και με την εγγραφή τους στα σχετικά μητρώα. (Βλέπ. Ε. Ανανιάδη, Στρατιωτικόν Ποινικόν Δίκαιον, Α΄, Ουσιαστικόν, Αθήνα 1955 σελ. 48 επ., Γιαννήρη Στ., Ερμηνεία του ΣΠΚ, έκδ. Β΄, Αθήνα 1959 σελ. 36, Ι. Ζησιάδη, Ποινική Δικονομία, τόμος Α΄, έκδ. τρίτη, 1976 σελ. 581, Α. Καρρά, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Αθήνα - Κομοτηνή 1993/1994 σελ. 84, Κ. Βουγιούκα, Στρατιωτικόν Ποινικόν Δίκαιον, Ουσιαστικόν, 1980 σελ. 28 επ., Α. Παπαδαμάκη, Τα εγκλήματα των αλλοδαπών μαθητών στρατιωτικών σχολών, Ποιν. Χρον. ΛΖ (1987) σελ. 1020, ΑΠ 1613/1986 με πρόταση του Αντ/λέα Δ. Ευθυμιάδη Ποιν. Χρον. ΛΖ (1987) σελ. 210/211, ΑΠ 1066/1988 (αδημοσίευτη), ΑΠ 955/1991 με αντίθετη πρόταση του Αντ/λέα Ηλ. Σπυρόπουλου ΠοινΧρον ΜΑ (1991) σελ. 1284, Διαρκ Στρ Θεσ 205/1988 (απόφαση) με εμπειριστατωμένη πρόταση Επιτρόπου Αδάμ Παπαδαμάκη, Αρμενόπουλος 1988 σελ. 253 και υπ' αριθ. 463/1989 Βουλ Συμβ Πλημ Θεσ με εμπειριστατωμένη αντίθετη πρόταση Σ. Δασκαλόπουλου, Αρμενόπουλος 1989 σελ. 679 επ).

Περαιτέρω, η στρατιωτική ιδιότητα των κληρωτών, εθελοντών και εφέδρων παύει μετά την πάροδο της ημέρας κατά την οποία ολοκληρώνονται οι στρατιωτικές υποχρεώσεις (και όχι από τη λήψη του απολυτηρίου), όπως προκύπτει από την ορθή ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 15 παρ. 1 του Ν. 1763/1988 «Στρατολογία των Ελλήνων» όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του Ν. 2510/1997 «Ρύθμιση στρατιωτικών υποχρεώσεων ορισμένων κατηγοριών στρατευσίμων, ανυποτάκτων και οπλιτών, τροποποίηση διατάξεων της στρατολογικής νομοθεσίας, καθιέρωση εναλλακτικής υπηρεσίας και άλλες διατάξεις» (Βλέπ. Συμβ Διαρκ Στρ Αερ Αθ 183/1990 με πρόταση του Επιτρόπου Αργουζή Σάββα Υπεράσπιση/1991 σελ. 275, πρότασή μας στο αντίθετο (κατά πλειοψηφία) υπ' αριθ. 240/1991 Βουλ Διαρκ Στρατ Λαρ, Επιθεώρηση Στρατιωτικής Δικαιοσύνης 1995 σελ. 110, υπ' αριθ. 344/1993 απόφαση Διαρκ Στρατ Λαρ με πρότασή μας, αδημοσίευτη στο νομικό τύπο, και υπ' αριθ. 118/1997 Βουλ Συμβ Ναυτ Πειρ με εμπειριστατωμένη πρόταση Αντ/λέα Γ. Δουβλέκα, αδημοσίευτο στο νομικό τύπο).

Η στρατιωτική ιδιότητα των μονίμων αξιωματικών παύει και αυτοί διαγράφονται της δύναμης των εν ενεργεία στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων μετά την παρέλευση δεκαπέντε (15) ημερών

από την ημερομηνία που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης το προεδρικό διάταγμα με το οποίο ο αξιωματικός αποστρατεύτηκε για οποιονδήποτε λόγο (άρθρο 36 παρ. 1 του ν.δ. 1400/1973 «Περί καταστάσεως των αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων»). Μάλιστα κατά τη διάταξη της παρ. 2 του ίδιου άρθρου του ως άνω νομοθετικού διατάγματος το ως άνω χρονικό διάστημα (15νθήμερο από τη δημοσίευση του περί αποστρατείας προεδρικού διατάγματος) θεωρείται ως χρόνος υπηρεσίας για όλα τα δικαιώματα και υποχρεώσεις των αξιωματικών, ενώ κατά την παρ. 4 του ίδιου άρθρου (36 ν.δ. 1400/1973) η ημερομηνία διαγραφής δε θεωρείται χρόνος υπηρεσίας.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της στρατιωτικής ιδιότητας είναι η ένταξη του στρατιωτικού στη στρατιωτική ιεραρχία, δηλαδή στην ιεραρχική δομή του Στρατού. Η στρατιωτική ιεραρχία περιλαμβάνει την ιεραρχία των βαθμών και την ιεραρχία των καθηκόντων. Ιεραρχία των βαθμών είναι η σειρά των βαθμών. Ανάλογα με τη θέση τους, αντίστοιχα, στην ιεραρχία των βαθμών, οι στρατιωτικοί έχουν ο ένας σε σχέση με τον άλλο την ιδιότητα του ανώτερου ή κατώτερου. Ιεραρχία των καθηκόντων είναι η κλίμακα στη διοίκηση. Ανάλογα με τη θέση τους στην ιεραρχία των καθηκόντων οι στρατιωτικοί έχουν, ο ένας σε σχέση με τον άλλο, την ιδιότητα του διοικητή (προϊσταμένου) ή υφισταμένου. Η ιεραρχία των καθηκόντων ευρίσκεται σε αρμονία με την ιεραρχία των βαθμών (Βλέπ. το άρθρο 4 του Ν. 2439/1996, το άρθρο 7 του π.δ. 130/1984 και το άρθρο 0602 του π.δ. 210/1993).

Εξάλλου, άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα της στρατιωτικής ιδιότητας είναι το στρατιωτικό καθήκον, δηλαδή το κοινό καθήκον όλων των στρατιωτικών, που απορρέει από την ειδική σχέση τους προς το κράτος. Ως στρατιωτικό καθήκον ορίζεται το σύνολο των υποχρεώσεων που υπέχουν οι στρατιωτικοί, βάσει των νόμων, των κανονισμών και των διαταγών που εκδίδονται σε εκτέλεσή τους και αποβλέπουν στο να εξασφαλίσουν τη λειτουργική αποτελεσματικότητα, την οργανωτική ετοιμότητα και εν τέλει το αξιόμαχο των Ενόπλων Δυνάμεων σε ειρήνη και πόλεμο. Οι υποχρεώσεις αυτές προβλέπονται από επιτακτικούς και απαγορευτικούς κανόνες, κοινό χαρακτηριστικό των οποίων είναι η αυστηρότητα των κυρώσεων που απειλούν εναντίον όσων τους παραβαίνουν (Βλέπ. Ν. Αλιβιζάτου, Η συνταγματική θέση των Ενόπλων Δυνάμεων, ΙΙ. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών, στα δημοσιεύματα συνταγματικού δικαίου, 7, Αθήνα - Κομοτηνή 1992 σελ. 15/16).

III. Έχοντας οριοθετήσει το χρόνο απόκτησης και αποβολής της στρατιωτικής ιδιότητας καθώς και τα χαρακτηριστικά της γνωρίσματα, ας αρχίσουμε να εστιάζουμε την προσοχή μας γύρω από την παραπάνω προβληματική μας, αν δηλαδή οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ είναι δυνατόν να φέρουν παράλληλα με την ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού και τη στρατιωτική ιδιότητα. Οι τελευταίοι, μέχρι την έναρξη ισχύος του ΚΔΣΕΔ, αναμφίβολα ήταν αξιωματικοί και έφεραν τη στρατιωτική ιδιότητα υπαγόμενοι καθ' όλα στο καταργηθέν από το Ν. 2439/1996, ν.δ. 178/1969 «Περί ιεραρχίας, προαγωγών... κλπ.» (Βλέπ. τα άρθρα 3 παρ. 4α' και 8 παρ. 6 του καταργηθέντος ν.δ. 178/1969), στο ν.δ. 1400/1973 «Περί καταστάσεως των αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων» και στους ισχύοντες στρατιωτικούς κανονισμούς.

Ειδικότερα, το άρθρο 8 παρ. 1 του ν.δ. 657/1970 «Περί του Δικαστικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων» (το εν λόγω ν.δ. πρέπει να θεωρείται σιωπηρώς καταργηθέν κατά τα σημεία εκείνα που ρυθμίζονται από τον ΚΔΣΕΔ) καθόριζε ότι «Οι Αναθεωρηταί, οι Δικαστικοί Σύμβουλοι και οι Δικαστικοί Γραμματείς του Δικαστικού Σώματος υπάγονται εις τους Στρατιωτικούς Νόμους και Στρατιωτικούς Κανονισμούς, εφ' όσον δεν προβλέπεται άλλως υπό του παρόντος νόμου». Έτσι, μέχρι την έναρξη ισχύος του ΚΔΣΕΔ, οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ, εξομοιώνονταν πλήρως προς τους εν ενεργεία μόνιμους αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων σε ότι αφορούσε την ποινική δωσιδικία, τις τοποθετήσεις, μεταθέσεις, προαγωγές, πειθαρχικό δίκαιο με εξαίρεση τα παραπτώματα τα σχετικά με την εκτέλεση των καθαρών δικαστικών καθηκόντων τους, για τα οποία γνωμοδοτούσε ειδικό συμβούλιο που απαρτιζόταν από τον Πρόεδρο του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου και δύο μέλη του, ενώ για τους Αναθεωρητές, το Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (ΣΑΓΕ) στο οποίο μετείχε και ο Πρόεδρος του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου (Βλέπ. το άρθρο 8 παρ. 2 του ν.δ. 657/1970).

Κατά συνέπεια μέχρι την έναρξη ισχύος του ΚΔΣΕΔ, οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ ήταν αξιωματικοί και εξομοιώνονταν πλήρως προς τους άλλους εν ενεργεία αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων.

Ύστερα απ' την τελευταία μας διαπίστωση, το ερώτημα που ανακύπτει είναι αν ο ΚΔΣΕΔ κατά την έναρξη ισχύος του, τη 12-6-1995, διατήρησε για τους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ, τη στρατιωτική ιδιότητα ή αν αυτή έπαυσε με τον τρόπο που προαναφέρθηκε. Οι τελευταίοι, όχι μόνο δεν απέβαλαν τη στρατιωτική ιδιότητα με ρητή διάταξη του ΚΔΣΕΔ ή με τον τρόπο

που αναφέρθηκε πιο πάνω δηλαδή με την έκδοση προεδρικού διατάγματος αποστρατείας τους και την εν συνεχεία παρέλευση 15νθημέρου από την ημερομηνία δημοσίευσής του, αλλά από επί μέρους διατάξεις του παραπάνω κώδικα (ΚΔΣΕΔ) προκύπτει αμέσως ή εμμέσως ότι αυτοί, ακόμα και μετά την έναρξη ισχύος του, διατήρησαν τη στρατιωτική ιδιότητα. Ειδικότερα:

α) Από τη διάταξη του άρθρου 10 παρ. 3 του ΚΔΣΕΔ προκύπτει ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ εκτός από τον όρκο του δικαστικού λειτουργού που δίνουν (άρθρο 11 του κώδικα), δίνουν και τον όρκο του στρατιωτικού. Όταν δοθεί, όμως, ο στρατιωτικός όρκος, όπως προεκτέθηκε, αποκτάται η στρατιωτική ιδιότητα (Βλέπ. το άρθρο 5 παρ. 3 του ισχύοντος ΣΠΚ).

β) Από τις διατάξεις του άρθρου 71 παρ. 1 και παρ. 2 του ΚΔΣΕΔ σύμφωνα με τις οποίες «Πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά κάθε υπαίτια και καταλογιστή πράξη ή συμπεριφορά, εν γένει, του δικαστικού λειτουργού εντός ή εκτός υπηρεσίας, εφόσον αντίκειται προς τις υποχρεώσεις του από το Σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις ή είναι ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του ως δικαστικού λειτουργού ή ως αξιωματικού και θίγει το κύρος της δικαιοσύνης ή του ιδίου» (παρ. 1), «Οι ειδικότερες υποχρεώσεις των δικαστικών λειτουργών καθορίζονται από τις διατάξεις που αναφέρονται στην απονομή της δικαιοσύνης, την εσωτερική οργάνωση και λειτουργία των στρατιωτικών δικαστηρίων και την κατάστασή τους ως δικαστικών λειτουργών και αξιωματικών» (παρ. 2), όπου ρητά αναφέρονται ως αξιωματικοί και ορίζεται ότι τα πειθαρχικά τους παραπτώματα είναι δυνατόν να άπτονται και της στρατιωτικής δεοντολογίας.

γ) Από τη διάταξη του άρθρου 140 παρ. 4 του ΚΔΣΕΔ όπου αναφέρεται ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ σε πολεμική περίοδο φέρουν στρατιωτική στολή.

δ) Από τη διάταξη του άρθρου 142 του ΚΔΣΕΔ όπου αναφέρεται η βαθμολογική αντιστοιχία των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ προς τους αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων.

ε) Από τη διάταξη του άρθρου 144 του ΚΔΣΕΔ από την οποία προκύπτει ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ δωσιδικούν κατά κανόνα στα στρατιωτικά δικαστήρια (και κατ' εξαίρεση για όσα εγκλήματα εξαιρούνται της αρμοδιότητας των στρατιωτικών δικαστηρίων, στα δικαστήρια που είναι αρμόδια για τους δικαστικούς λειτουργούς της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης) παραπέμποντας έτσι σιωπηρώς ο νομοθέτης στη διάταξη του

άρθρου 193 ΣΠΚ, δηλαδή στη δικαιοδοσία των στρατοδικείων (ναυτοδικείων και αεροδικείων) στα οποία, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα υπάγονται μόνο όσοι έχουν τη στρατιωτική ιδιότητα.

στ) Από τη διάταξη του άρθρου 147 του ΚΔΣΕΔ όπου ορίζεται ότι με κανονισμούς που κυρώνονται με προεδρικά διατάγματα καθορίζονται τα της στολής και των διακριτικών σημείων των ανηκόντων στο δικαστικό σώμα των ενόπλων δυνάμεων.

ζ) Από τη διάταξη του άρθρου 147 του ΚΔΣΕΔ όπου ορίζεται ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ ασφαρίζονται υποχρεωτικά στο Μετοχικό Ταμείο Στρατού, στο οποίο ασφαρίζονται μόνο οι αξιωματικοί, ανθυπασπιστές και υπαξιωματικοί του Στρατού Ξηράς (Βλέπ. το άρθρο 18 και 22 του ΠΔ 10 Μαΐου/20 Ιουλίου 1926 «Περί κώδικος των Νόμων και ΝΔ/των περί Μετοχικού Ταμείου του κατά γην Στρατού» και το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν. 1105/1980 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της περί Μετοχικού Ταμείου Στρατού (ΜΤΣ) νομοθεσίας»).

Από το σύνολο των προεκτεθεισών διατάξεων και κυρίως από εκείνες των άρθρων 10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και παρ. 2 και 144 του ΚΔΣΕΔ προκύπτει σαφώς ότι ο νομοθέτης διατήρησε τη στρατιωτική ιδιότητα των μελών του ΔΣΕΔ.

Η άποψη αυτή εξάλλου επιρρωννύεται και από την εισηγητική έκθεση του σχεδίου του ΚΔΣΕΔ προς τη Βουλή των Ελλήνων, των συναρμοδίων Υπουργών Εθνικής Άμυνας και Δικαιοσύνης, όπου μεταξύ των άλλων αναφέρεται ότι:

«Σε γενικές γραμμές ο κώδικας διέπεται από τις ακόλουθες βασικές αρχές: α)... β)... γ) Της διατηρήσεως της στρατιωτικής ιδιότητας από τα μέλη του σώματος, αλλά με απευθείας υπαγωγή στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας» (Βλ. την από 30-11-1994 εισηγητική έκθεση των συναρμοδίων Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Μαν. Μπεντενιώτη και Δικαιοσύνης Γεωργ. Κουβελάκη).

Το εν λόγω πρόβλημα, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, επισημάνθηκε κυρίως από βουλευτές της αντιπολίτευσης κατά την εξέταση και επεξεργασία του σχεδίου του ΚΔΣΕΔ στη Βουλή των Ελλήνων τόσο στη διαρκή επιτροπή εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων όσο και κατά τη συζήτηση του σχεδίου νόμου στην ολομέλεια του σώματος.

Ειδικότερα από τους βουλευτές της αντιπολίτευσης Αθ. Κονταξή, Αλ. Παπαδόγγονα, Επ. Ζαφειρόπουλο και Αντ. Φούσα τέθηκε επιτακτικά το εν λόγω ζήτημα και παρατηρήθηκε ότι από

συγκεκριμένες διατάξεις του ΚΔΣΕΔ προκύπτει σαφώς η στρατιωτική ιδιότητα των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ.

Την ύπαρξη στρατιωτικής ιδιότητας στα μέλη του ΔΣΕΔ επεσήμανε και ο βουλευτής της συμπολίτευσης Ορέστης Παπαστρατής ο οποίος κατά την αγόρευσή του στην ολομέλεια της Βουλής μεταξύ των άλλων ανέφερε: ...«Τρίτον, της καθιέρωσης πλήρους βαθμολογικής εξομοίωσης των στρατιωτικών δικαστών με τους συναδέλφους τους της κοινής ποινικής δικαιοσύνης ώστε να μην καταλείπεται πλέον ουδεμία αμφιβολία για την κύρια και σπουδαιότερη ιδιότητα των δικαστικών λειτουργών, με τη διατήρηση βέβαια μιας χαλαράς, κύριε Υπουργέ, στρατιωτικής ιδιότητος, η οποία θα υπάρχει, στην οποία άλλωστε οι δικαστικοί λειτουργοί κινούνται. Και κινούνται σε ένα περιβάλλον a priori στρατιωτικό» (Βλέπ. Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων, Η' περίοδος (Προεδρευομένης Δημοκρατίας) σύνοδος Β', συνεδρίαση ΡΙΒ', Πέμπτη 13 Απριλίου 1995, σελ. 5154).

Οι αρμόδιοι Υφυπουργοί Εθνικής Άμυνας κατά τη συζήτηση του σχεδίου του ΚΔΣΕΔ τόσο ενώπιον της διαρκούς επιτροπής εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων (βλέπ. πρακτικά συνεδριάσεως 23.2.1995 σελ. 7, 19, 22 επ.) όσο και ενώπιον της ολομέλειας της Βουλής (βλέπ. Συνεδρ. ΡΙΒ', 13.4.1995 σελ. 5150-5161) επεσήμαναν ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ δεν είναι αξιωματικοί αλλά την τελευταία ιδιότητα την έχουν μόνο στον πόλεμο.ⁱ

Ο προβληματισμός βέβαια ο οποίος ανακύπτει στη συνέχεια, είναι, αν η δήλωση του αρμόδιου Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας στη Βουλή Μ. Μπεντενιώτη ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ δεν είναι αξιωματικοί παρά μόνον στον πόλεμο καθώς και η ερμηνευτική δήλωση του ετέρου Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας, Νικολάου Κουρή, έχουν καμιά έννομη σημασία. Από καθαρά νομικής απόψεως οι εν λόγω δηλώσεις δεν έχουν καμιά νομική αξία αλλά όμως καταδεικνύουν την τάση και τη βούληση της εκτελεστικής και κυρίως της νομοθετικής εξουσίας για ρύθμιση μελλοντικά του θέματος προς αυτή την κατεύθυνση και φιλοσοφία. Και πράγματι, μετά την παρέλευση ενός και πλέον έτους από την ισχύ του ΚΔΣΕΔ, ο νομοθέτης στον πρόσφατα ψηφισθέντα νόμο 2439/1996 «Ιεραρχία και εξέλιξη των μονίμων αξιωματικών κλπ.» δεν περιέλαβε στους αξιωματικούς ούτε του Στρατού Ξηράς ούτε του Πολεμικού Ναυτικού ούτε της Πολεμικής Αεροπορίας ούτε των Κοινών Σωμάτων, τους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ.

Βέβαια, το γεγονός ότι ο Ν. 2439/1996 δεν τους συμπεριέλαβε στους αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων, δε σημαίνει ότι έμμεσα κατήργησε (γιατί άμεσα δεν το έπραξε ο σχετικός νόμος) και τη στρατιωτική ιδιότητα των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ, γιατί ο ΚΔΣΕΔ συνιστά ειδική ρύθμιση της κατάστασης των τελευταίων και δεν μπορεί να ερμηνευτεί η σιωπή του νομοθέτη, δηλαδή το γεγονός ότι ο παραπάνω νόμος (Ν. 2439/1996) δεν τους συμπεριέλαβε στους αξιωματικούς, ως (σιωπηρή) κατάργηση της στρατιωτικής ιδιότητας των παραπάνω (δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ).

Περαιτέρω, πρέπει να αναφερθεί ότι η ερμηνευτική δήλωση δεν έχει καμιά νομική αξία, γιατί η ερμηνευτική δήλωση γίνεται σ' ένα σχέδιο νόμου, όταν συζητείται στη Βουλή, όταν υπάρχει κάποια ασάφεια. Όταν όμως υπάρχουν σαφείς διατάξεις του ίδιου του νόμου οι οποίες ορίζουν τα αντίθετα, δεν ισχύει η ερμηνευτική δήλωση. Και δεν ισχύει η ως άνω ερμηνευτική δήλωση, ότι δηλαδή, οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ δεν είναι αξιωματικοί (παρά μόνο στον πόλεμο), γιατί αυτοί και υπό το προΐσχύσαν νομοθετικό καθεστώς ήταν και από το ισχύον προκύπτει ότι παραμένουν αξιωματικοί (εξακολουθούν να φέρουν τη στρατιωτική ιδιότητα) από τις συγκεκριμένες (αναφερθείσες πιο πάνω) σαφείς διατάξεις του κώδικα (Ν. 2304/1995) και κυρίως από τη θεμελιώδη διάταξη του άρθρου 10 παρ. 3, με βάση την οποία δίδεται από τους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ ο όρκος του στρατιωτικού συνεπεία του οποίου και αποκτάται απ' αυτούς η στρατιωτική ιδιότητα. Όπως επισημάνθηκε και πιο πάνω ο όρκος του στρατιωτικού είναι εκείνος που προσδίδει τη στρατιωτική ιδιότητα και εντάσσει τον δίδοντα αυτόν στην στρατιωτική ιεραρχία, δηλαδή στην ιεραρχική δομή του στρατού.

Ενόψει όσων εκτέθηκαν πιο πάνω και δεδομένου ότι, όπως έχει υποστηριχθεί από το διακεκριμένο καθηγητή του ποινικού δικαίου Ι. Μανωλεδάκη (βλέπ. Ι. Μανωλεδάκη, Ποινικό δίκαιο, Επιτομή γενικού μέρους (άρθρα 1-49) Β' έκδοση, 1989 σελ. 35) «εκείνο που ενδιαφέρει τον εφαρμοστή του δικαίου είναι το πώς “αποτυπώθηκε” στο νόμο η σκέψη του νομοθέτη και όχι το τι ενδεχομένως ήθελε αυτός να γράψει», είναι χωρίς έννομη σημασία η ερμηνευτική δήλωση στη Βουλή τόσο του αρμοδίου Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας Μανώλη Μπεντενιώτη ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ δεν είναι αξιωματικοί παρά μόνον στον πόλεμο όσο και του ετέρου Υφυπουργού Εθνικής Άμυνας Νικολάου Κουρή ότι «οι δικαστικοί λειτουργοί των Ενόπλων Δυνάμεων δεν είναι αξιωματικοί, διότι η ιδιότητα του αξιωματικού δεν ικανοποιεί τη

συνταγματική επιταγή για προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών των Ενόπλων Δυνάμεων», καθόσον οι διατάξεις του ΚΔΣΕΔ που προαναφέρθηκαν είναι σαφείς ως προς το ότι διατήρησαν τη στρατιωτική ιδιότητα των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ χωρίς να διακρίνουν και να ορίζουν ότι οι δικαστικοί λειτουργοί είναι αξιωματικοί μόνο στον πόλεμο αλλά από 12-6-1995 που άρχισε να ισχύει ο ΚΔΣΕΔ όσοι εντάχθηκαν στο ΔΣΕΔ και απετέλεσαν τα μέλη αυτού κατά την έννοια του άρθρου 96 παραγρ. 5 του Συντάγματος 1975/1986 (βλέπ. το άρθρο 141 παρ. 1 του ΚΔΣΕΔ) διατήρησαν με βάση τις προμνησθείσες διατάξεις τη στρατιωτική ιδιότητα τόσο στην ειρήνη όσο και στον πόλεμο.

Εξάλλου και από επιμέρους διατάξεις του νέου ΣΠΚ προκύπτει η στρατιωτική ιδιότητα των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ και ειδικότερα:

α) από τη διάταξη του άρθρου 172 παρ. 5 ΣΠΚ όπου αναφέρεται ότι για την εφαρμογή των δικονομικών διατάξεων του ΣΠΚ, οι στρατιωτικοί δικαστές θεωρούνται αρχαιότεροι από τους ομοιοβάθμους τους στρατοδίκες που μετέχουν στη σύνθεση του στρατοδικείου

β) από τη διάταξη του άρθρου 178 παρ. 1 εδ. δ' ΣΠΚ σύμφωνα με την οποία «Οι στρατοδίκες δεν επιτρέπεται να έχουν βαθμό ανώτερο από το βαθμό του προέδρου» και κυρίως

γ) από τη διάταξη του άρθρου 178 παρ. 2 και παρ. 5 ΣΠΚ όπου ο νομοθέτης εξαρτά το βαθμό του προέδρου του στρατοδικείου και των στρατιωτικών δικαστών (δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ) που μετέχουν στη σύνθεση του στρατοδικείου (ναυτοδικείου ή αεροδικείου) από το βαθμό του κατηγορουμένου στρατιωτικού.

IV. Έχοντας αγγίξει τη λύση του αρχικού μας προβληματισμού, δηλαδή διαπιστώνοντας ότι σε επίπεδο κοινού νομοθέτη οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ φέρουν τη στρατιωτική ιδιότητα, αναφύεται και τίθεται βασανιστικά το ερώτημα: Είναι συνταγματικά ανεκτή η διατήρηση της στρατιωτικής ιδιότητας των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ από τον κοινό νομοθέτη (ΚΔΣΕΔ); Η απάντηση στο εν λόγω ερώτημα, όπως θα καταδειχθεί, στις αμέσως επόμενες γραμμές, εξαρτάται από την ορθή και σε βάθος ερμηνευτική προσέγγιση των διατάξεων του περί δικαστικής εξουσίας πρώτου και δεύτερου κεφαλαίου του Ε' τμήματος του Συντάγματος.

Σύμφωνα λοιπόν με τις διατάξεις του άρθρου 96 παρ. 4α' και παρ. 5 του ισχύοντος Συντάγματος «Ειδικοί νόμοι ορίζουν: α) Τα σχετικά με τα στρατοδικεία, ναυτοδικεία και αεροδικεία, στην αρμοδιότητα των οποίων δεν μπορεί να υπαχθούν ιδιώτες» (παρ. 4) και «Τα δικαστήρια του στοιχείου α' της προηγούμενης παραγράφου συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων, που περιβάλλονται με τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας του άρθρου 87 παρ. 1 του Συντάγματος. Για τις συνεδριάσεις και αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου 2 έως 4 του άρθρου 93. Τα σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου αυτής, καθώς και ο χρόνος που θα αρχίσει η ισχύς τους, ορίζονται με νόμο» (παρ. 5).

Πριν εξετάσουμε τις επί μέρους πτυχές του ως άνω προβλήματος, πρέπει να αναφερθεί ότι από μερίδα θεωρητικών του Συνταγματικού Δικαίου έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι είναι συνταγματικά θεμιτό μέλη των στρατοδικείων (ναυτοδικείων και αεροδικείων), είτε να μην είναι καν «τακτικοί δικαστές» είτε να είναι μεν δικαστές, αλλά να μην περιβάλλονται πλήρως με όλες τις εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, τις οποίες προβλέπει το σύνταγμα για τους δικαστικούς λειτουργούς στα άρθρα 87, 88, 89, 90 και 91 (Βλέπ. Νικ. Αλιβιζάτου, Η συνταγματική θέση των Ενόπλων Δυνάμεων, II Δικαιώματα και υποχρέωσεις των στρατιωτικών, Αθήνα - Κομοτηνή 1992 σελ. 247, Αθ. Ράϊκου, Συνταγματικό δίκαιο, τ. Α', τευχ. γ' σελ. 198 επ, πρβλ όμως Γ. Παπαδημητρίου, Στρατιωτική δικαιοσύνη και Σύνταγμα. Η αρχή του Κράτους δικαίου σε «σωτήρια» δοκιμασία; Υπεράσπιση/1993 σελ. 18, του ίδιου: πρόλογος στον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα του Α. Νικόπουλου, Αθήνα - Κομοτηνή 1988 σελ. 5 και Ν. Κουράκη, Δικαιώματα του κατηγορουμένου και στρατιωτική δικαιοσύνη, ΝοΒ 38 (1990) σελ. 402, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ περιβάλλονται με τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των τακτικών δικαστών).

Εξάλλου, προς την ίδια κατεύθυνση με την παραπάνω άποψη κινείται και το Συμβούλιο της Επικρατείας με τη σχετική πρόσφατη απόφαση του υπ' αριθ. 3668/1996 (αδημοσίευτη στο νομικό τύπο). Το ΣτΕ δικάζοντας αίτηση ακυρώσεως δικαστικού λειτουργού του ΔΣΕΔ κατά του Υπουργού Εθνικής Άμυνας με την οποία ο αιτών δικαστικός λειτουργός επεδίωκε να ακυρωθεί το από 11-8-1995 προεδρικό διάταγμα που αφορούσε «τοποθετήσεις Προέδρων, Εισαγγελέων, Ανακριτών και Λοιπών Δικαστών στα Στρατιωτικά

Δικαστήρια και σε Διοικητικές θέσεις» (δημοσιεύθηκε στο με αριθμό 175/22-8-1995 ΦΕΚ (τεύχος Γ΄) γιατί αυτό εκδόθηκε σε εκτέλεση απόφασης Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, το οποίο συγκροτήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 90 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος, δέχθηκε ότι η διάταξη του άρθρου 96 παρ. 5 του ισχύοντος Συντάγματος 1975/1986 παρέπεμψε ειδικώς στο άρθρο 87 παρ. 1 του Συντάγματος ως προς το ζήτημα της λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των μελών του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων, την οποία θα εξασφαλίσει ο σύμφωνα με τις ίδιες διατάξεις εκδιδόμενος νόμος και όχι (δεν παρέπεμψε) σε όλο το πρώτο κεφάλαιο του περί Δικαστικής Εξουσίας τμήματος του Συντάγματος (άρθρα 87 έως και 91) και ειδικότερα στο άρθρο 90, το οποίο αναφέρεται αποκλειστικά στη συγκρότηση των Ανωτάτων Δικαστικών Συμβουλίων των τριών ανωτάτων δικαστηρίων (Συμβουλίου Επικρατείας, Αρείου Πάγου και Ελεγκτικού Συνεδρίου) και στη διαδικασία προαγωγών, τοποθετήσεων κλπ. των δικαστών που ανήκουν ή υπάγονται στα δικαστήρια αυτά.

Η εν λόγω απόφαση του ΣΤΕ πέραν του ότι δεν περιέχει καμιά αιτιολογία για την άποψη που υιοθετεί και πέραν του ότι δεν προχωρά στην αναζήτηση της ιστορικής βούλησης του συνταγματικού νομοθέτη (ιστορική ερμηνεία του Συντάγματος) αφού δεν κάνει ουδεμία αναφορά στις συζητήσεις ενώπιον της ολομέλειας της Βουλής κατά την ψήφιση του Συντάγματος του 1975, από τις οποίες, όπως θα καταδειχθεί και πιο κάτω, προκύπτει ακριβώς το αντίθετο απ' αυτό που αποφάνθηκε το ΣΤΕ, ουσιαστικά δέχεται ότι υπάρχουν δικαστές που δεν απολαμβάνουν των εγγυήσεων προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας απευθείας από το Σύνταγμα αλλά από τον κοινό νομοθέτη δηλαδή ουσιαστικά τα μέλη του ΔΣΕΔ δεν έχουν την ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού όπως αυτή προσδιορίζεται – οριοθετείται στο Σύνταγμα. Μια τέτοια όμως ερμηνευτική προσέγγιση είναι δογματικά εσφαλμένη, γιατί παραγνωρίζει, παραβιάζει και καταλύει τη θεμελιωδέστατη αρχή της δημοκρατικά οργανωμένης κοινωνίας μας, της διάκρισης των εξουσιών που καθιερώνεται στο άρθρο 26 του Συντάγματος 1975/1986. (Βλέπ. Α. Μάνεση, Συνταγματικόν Δίκαιον, πανεπιστημιακά παραδόσεις, έκδοσις Α΄, τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη Αθήνα 1967 σελ. 339 επ, Ε. Βενιζέλου, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, Ι, Θεσσαλονίκη 1991 σελ. 282 επ, Α. Μανιτάκη, Κράτος Δικαίου και Δικαστικός Έλεγχος της Συνταγματικότητας, Ι, Θεσσαλονίκη 1994 σελ. 124 επ και 310 επ, Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Β΄, Οργάνωση και

λειτουργία της πολιτείας, Αθήνα - Κομοτηνή 1992 σελ. 129 επ). Με την άποψη αυτή, η δικαστική εξουσία (λειτουργία) κατά το σκέλος που αναφέρεται στους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ καθορίζεται και προσδιορίζεται από ετέρα εξουσία, τη νομοθετική (κοινό νομοθέτη) η οποία κατά το δοκούν και κατά τις περιστάσεις ενδεχομένως να καθορίζει την ύπαρξη και το εύρος των εγγυήσεων της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ, δηλαδή αν σήμερα ο κοινός νομοθέτης έχει τη βούληση να παράσχει στους τελευταίους κάποιες εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, στο μέλλον πιθανόν να μεταβάλλει άποψη να τις συρρικνώσει ή και ακόμα να τις καταργήσει.

Με την υιοθέτηση της άποψης των προαναφερθέντων θεωρητικών του Συνταγματικού Δικαίου και του ΣΤΕ θα φθάναμε στο άτοπτο να ισχυριζόμαστε ότι θα μπορούσαμε να μην έχουμε ισόβιους κατ' άρθρο 88 του Συντάγματος στρατιωτικούς δικαστές – αν και θα απήλαυαν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας – ή θα ήταν δυνατόν αυτοί οι δικαστές να αναλαμβάνουν κυβερνητική θέση ή να παρέχουν μισθωτή εργασία ή να ασκούν παράλληλα με το λειτούργημά τους και οποιοδήποτε άλλο επάγγελμα.

Μετά την έκδοση του εκτελεστικού νόμου που προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 96 παρ. 5 του Συντάγματος δεν μπορεί να γίνει δεκτή η παραπάνω θέση ότι δηλαδή οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ δεν απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, όπως αυτή την αντιλαμβάνεται κατά περιεχόμενο ο Συνταγματικός Νομοθέτης για όλους τους τακτικούς δικαστές, αλλά η εφαρμογή των εγγυήσεων προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και σ' αυτούς είναι πλήρης, όπως αυτή εξειδικεύεται στα άρθρα 87, 88, 89, 90 και 91 του Συντάγματος 1975/1986.

Στην άποψη αυτή οδηγούμεθα τόσο από την Εισηγητική Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής επί του κεφαλαίου «περί δικαστικής εξουσίας» (άρθρα 87-100) του Συντάγματος, όπου ρητά αναφέρεται: «Το πέμπτον κεφάλαιον του δευτέρου μέρους του όλου σχεδίου αφορά εις την δικαστικήν εξουσίαν και διαιρείται εις δύο τμήματα, εις το περί δικαστικών λειτουργών και υπαλλήλων και εις το περί δικαστηρίων», όσο και από τις συζητήσεις ενώπιον της ολομέλειας της Βουλής.ⁱⁱ

Ενόψει όσων προναφέρθηκαν, ανενδοίαστα προκύπτει ότι ο Συνταγματικός Νομοθέτης, με τη θέσπιση της διάταξης του άρθρου

96 παρ. 5 παρέπεμψε με βούληση πλήρους εφαρμογής της συνταγματικής αρχής περί προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργιών του ΔΣΕΔ στα άρθρα 87 επ. του Συντάγματος και όχι στον κοινό νομοθέτη, με αποτέλεσμα ο τομέας επέμβασης του τελευταίου να εξαντλείται αφενός μεν στην πλήρη συμμόρφωση στις διατάξεις των άρθρων 87, 88, 89, 90 και 91 του Συντάγματος, αφετέρου δε στη θέσπιση διαδικαστικών διατάξεων και μόνον απόλαυσης αυτών των εγγυήσεων.

V. Ύστερα από την τελευταία μας διαπίστωση ας επιχειρήσουμε μια ερμηνευτική προσέγγιση των περί προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας διατάξεων του ισχύοντος Συντάγματος 1975/1986.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 87 παρ. 1 του τελευταίου «Η δικαιοσύνη απονέμεται από δικαστήρια συγκροτούμενα από τακτικούς δικαστές, που απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία», ενώ κατά την παρ. 2 του ίδιου άρθρου «Οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τις διατάξεις που έχουν τεθεί κατά κατάλυση του Συντάγματος».

Η δικαστική ανεξαρτησία όπως καθιερώνεται στο Σύνταγμα, ως θεσμική εγγύηση της απονομής της δικαιοσύνης, με την παραπάνω διάταξη, εμπεριέχει δύο ειδικότερες αρχές: την αρχή της λειτουργικής και την αρχή της προσωπικής ανεξαρτησίας.

Λειτουργική είναι η ανεξαρτησία που το Σύνταγμα εγγυάται στο δικαστή σε σχέση με το δικαιοδοτικό του λειτουργήμα και κατά την οποία απαγορεύεται κάθε είδους ετεροκαθορισμός ή και προσπάθεια ετεροκαθορισμού της δικανικής του πεπιοίθησης. Η δικαστική λειτουργία, στην αυστηρή της διάκριση από τις δύο πολιτικές εξουσίες (νομοθετική και εκτελεστική) έχει ως αποστολή την εφαρμογή, εξειδίκευση και παραπέρα διάπλαση του δικαίου όταν το νόημά του αμφισβητείται στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης διαφοράς. Εφόσον όμως μόνο κριτήριο της απονομής της δικαιοσύνης είναι το δικαιοκρίτηριο και όχι, όπως στις δύο πολιτικές λειτουργίες, και η κοινωνικοπολιτική σκοπιμότητα, τότε ως προϋπόθεση αυτού του αποκλειστικού δικαιοκού προσανατολισμού του δικαστικού λειτουργήματος αναδεικνύεται η προστασία του δικαστή από κάθε άλλη δέσμευση, εκτός εκείνης της συνειδήσής του και του δικαίου. Υπό τη μορφή της αυτή, η αρχή της λειτουργικής ανεξαρτησίας προσφέρει άμεση προστασία

(Βλέπ. Δημ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, ο.π. σελ. 550 και 553 και Ε. Σπηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, πέμπτη έκδοση, Αθήνα - Κομοτηνή 1991 σελ. 376/377).

Εξάλλου η προσωπική ανεξαρτησία είναι αντικείμενο λεπτομερειακών ρυθμίσεων που αφορούν την επιθεώρηση των δικαστών (άρθρο 87 παρ. 3), το διορισμό τους (άρθρο 88 παρ. 1 και παρ. 3), ορισμένα ζητήματα της υπηρεσιακής τους κατάστασης (ισοβιότητα: άρθρο 88 παρ. 1, αποδοχές: άρθρο 88 παρ. 2, μετάταξη: άρθρο 88 παρ. 6, υπηρεσιακές μεταβολές και εξέλιξη: άρθρο 90, ασυμβίβαστα: άρθρο 89 παρ. 1-4), την παύση τους (άρθρο 88 παρ. 4), το όριο ηλικίας (άρθρο 88 παρ. 5), την πειθαρχική εξουσία (άρθρο 91) και το δικαστικό συνδικαλισμό (άρθρο 89 παρ. 5). Κατά συνέπεια, η προσωπική ανεξαρτησία του δικαστή δεν αναφέρεται ευθέως στο λειτούργημα που ασκεί, αλλά αποτελεί εγγύηση του προσωπικού υπηρεσιακού του καθεστώτος, με κανόνες που τον προφυλάσσουν από δυσμενείς επεμβάσεις του νομοθέτη, της εκτελεστικής αλλά και της ίδιας της δικαστικής λειτουργίας, επεμβάσεις που θα μπορούσαν, έμμεσα να οδηγήσουν στον ετεροκαθορισμό της δικανικής του πεπιοίθησης. Υπό την έννοια αυτή, η προσωπική ανεξαρτησία τελεί προς τη λειτουργική ανεξαρτησία σε σχέση μέσου προς σκοπό: η πρώτη, κατά τη διατύπωση του Κ. Hesse υπηρετεί τη δεύτερη (Βλέπ. Δ. Τσάτσου, ο.π. σελ. 550, και γενικότερα για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης, Α. Μπακοπούλου, Η ανεξαρτησία της δικαστικής λειτουργίας, Ελλ Δικαιοσύνη 27 (1986) σελ. 9 επ., Ν. Κλαμαρή, Η ανεξαρτησία της δικαιοδοτικής λειτουργίας έναντι επεμβάσεων της εκτελεστικής και της νομοθετικής λειτουργίας, Ελλ Δικαιοσύνη 27 (1986) σελ. 19 επ., Προβλήματα ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, Εταιρεία Νομικών Βορείου Ελλάδος, 1, Θεσσαλονίκη 1988 (Μελέτες και παρεμβάσεις Ι. Μανωλεδάκη, Β. Σκουρή, Σ. Δέδε και Ν. Νίκα), Ι. Μανωλεδάκη, 7 θέσεις για το Δίκαιο και τη Δικαιοσύνη, Αθήνα - Κομοτηνή 1992 σελ. 79 επ).

Ειδικότερα σε σχέση με τη λειτουργική ανεξαρτησία τίθεται το ερώτημα έναντι ποίων ο δικαστής είναι λειτουργικά ανεξάρτητος δηλαδή ποιοι είναι οι αποδέκτες του περί λειτουργικής ανεξαρτησίας συνταγματικού κανόνα.

Η αρχή της λειτουργικής ανεξαρτησίας του δικαστή στην κλασική της έννοια και μορφή, καθορίζει τη σχέση του δικαστικού λειτουργήματος με τις άλλες κρατικές λειτουργίες. Η προστασία της λειτουργικής ανεξαρτησίας του δικαστή έχει αποδέκτη το νομοθετικό όργανο δηλαδή τη Βουλή. Η Βουλή δεν μπορεί να θέσει άλλα, δεσμευτικά για το δικαστή κριτήρια διαμόρφωσης της

δικανικής πεποίθησης, εκτός από τα δύο που ορίζει το άρθρο 87 παρ. 2, δηλαδή το Σύνταγμα και το νόμο. Κορύφωση της ανεξαρτησίας του δικαστή απέναντι στο νομοθέτη αποτελεί η υποχρέωση των δικαστηρίων «να μην εφαρμόζουν νόμο, το περιεχόμενο του οποίου αντίκειται προς το Σύνταγμα». Από τη δικαστική ανεξαρτησία έναντι της Βουλής προκύπτει επίσης ότι δεν επιτρέπεται η νομοθετική λύση διαφοράς που εκκρεμεί στο δικαστήριο (Βλέπ. Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, ο.π. σελ. 555).

Περαιτέρω, το άρθρο 87 παρ. 2 του Συντάγματος προστατεύει το δικαστή και έναντι της εκτελεστικής λειτουργίας, αποκλείοντας οποιασδήποτε μορφής παρεμβάσεις παραγόντων αυτής της λειτουργίας στο δικαστικό έργο. Έτσι, τα δικαστήρια δεν δεσμεύονται από διοικητικές πράξεις κρίσιμες μεν για την επίδικη διαφορά αλλά αντισυνταγματικές ή παράνομες. Σωστά γίνεται δεκτό, πως τα δικαστήρια ελέγχουν τόσο τη συνταγματικότητα όσο και τη νομιμότητα των κρισίμων για την επίδικη διαφορά διοικητικών πράξεων. Οι παρεμβάσεις που απαγορεύονται από το Σύνταγμα, δεν είναι μόνο οι νομικά τυποποιημένες (διοικητικές πράξεις, υπηρεσιακές οδηγίες) αλλά και οι άτυπες παρεμβάσεις (π.χ. κυβερνητικές δηλώσεις για την πορεία μιας δίκης ή για την πιθανολόγηση της έκβασής της). (Βλέπ. Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο ο.π. σελ. 555).

Επίσης δικαίωμα παρέμβασης στη διαμόρφωση της δικανικής πεποίθησης δεν έχουν ούτε άλλα δικαστήρια ή δικαστές. Οι δικαστικοί λειτουργοί κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους δεν δεσμεύονται από εγκυκλίους, οδηγίες, υποδείξεις, παραγγελίες και εντολές της προϊσταμένης τους δικαστικής αρχής. Μάλιστα κατά την παρ. 3 του άρθρου 19 του κώδικα οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργών (κυρώθηκε με το Ν. 1756/1988) «οποιαδήποτε οδηγία, σύσταση ή υπόδειξη σε δικαστικό λειτουργό για ουσιαστικό ή δικονομικό θέμα σε συγκεκριμένη υπόθεση ή κατηγορία υποθέσεων είναι ανεπίτρεπτη και συνιστά πειθαρχικό αδίκημα» (Βλέπ. Ε. Βενιζέλου, Οργάνωση και λειτουργία της Δικαιοσύνης: Ορισμένες προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό και τη διασφάλιση του κράτους δικαίου, Υπεράσπιση/1992 σελ. 1051 επ.).

Η ιεραρχία μεταξύ των δικαστηρίων που προκύπτει από τους τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας δε σημαίνει περιορισμό της λειτουργικής ανεξαρτησίας ενός δικαστή από τη νομολογία ανωτέρου του δικαστηρίου. Τελείως άλλο είναι βέβαια το ζήτημα της δεσμευτικότητας που έχει για μία και την ίδια υπόθεση η

απόφαση που εκδόθηκε μετά από άσκηση ένδικου μέσου, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του δικονομικού δικαίου. Ο νομοθέτης μπορεί να ορίσει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η απόφαση ενός δικαστηρίου δεσμεύει ένα άλλο δικαστήριο. Πρόκειται για περιπτώσεις κατά τις οποίες η έννομη τάξη θέλει να αποφύγει αντιφατικές αποφάσεις πάνω στην ίδια υπόθεση (βλ. άρθρα 132, 135 και 524 παρ. 1 ΚΠΔ και 580 παρ. 5 ΚΠολΔ), διαφυλάσσοντας έτσι την ενότητα της έννομης τάξης. (Βλέπ. Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο ο.π. σελ. 556 και τις εκεί παραπομπές στην ελληνική βιβλιογραφία).

Περαιτέρω, το Σύνταγμα χαρακτηρίζει τους τακτικούς δικαστές ως δικαστικούς λειτουργούς. Διακρίνονται επομένως από τους δημοσίους υπαλλήλους που είναι έμμεσα όργανα του κράτους και τελούν σε στενή ιεραρχική και πειθαρχική σχέση μαζί του. Σε αντίθεση με το δημόσιο υπάλληλο, ο δικαστής αντλεί την αρμοδιότητά του απευθείας από το Σύνταγμα, δεν είναι επομένως έμμεσο αλλά άμεσο όργανο του κράτους. Η θεσμική αυτή ιδιαιτερότητα του δικαστή εξειδικεύεται από την εγγύηση της λειτουργικής και προσωπικής του ανεξαρτησίας (Βλέπ. Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο ο.π. σελ. 547).

Σε αντίθεση με τα άμεσα όργανα του κράτους των οποίων η ύπαρξη, λειτουργία, θέση και οι αρμοδιότητές τους ρυθμίζονται από το Σύνταγμα και τελούν μεταξύ τους σε σχέση θεσμικής ισοτιμίας, η λειτουργία, η θέση και οι αρμοδιότητες του έμμεσου οργάνου καθορίζονται από πράξεις άμεσων οργάνων του κράτους και τελούν ως προς τα πρώτα σε σχέση ιεραρχικής υποταγής. Τα άμεσα όργανα, στο πλαίσιο των συνταγματικών τους αρμοδιοτήτων, εκφράζουν άμεσα και χωρίς ιεραρχική υποταγή σε άλλα όργανα, τη βούληση της πολιτείας ή συμπράττουν στη διαμόρφωσή της. Τα έμμεσα όργανα, δεν έχουν λειτουργική αυτοτέλεια αλλά υλοποιούν αποφάσεις ή πράξεις των άμεσων οργάνων. Έτσι, ο θεσμός του δημοσίου υπαλλήλου, έμμεσου οργάνου του κράτους, μνημονεύεται και ως προς ορισμένα θέματα ρυθμίζεται από το ίδιο το Σύνταγμα, στα άρθρα 103 και 104. Το τελευταίο, στην παρ. 1 εδάφ. α΄ του άρθρου ορίζει ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης που δεν είναι δική τους, αλλά εκπορεύεται από άλλο όργανο (Για τη διάκριση των οργάνων του κράτους σε άμεσα και έμμεσα βλέπ. Α. Μάνεση, Συνταγματικόν Δίκαιον, πανεπιστημιακά παραδόσεις, έκδοσις Α΄, τόμος Α΄, Θεσ/κη - Αθήνα 1967 σελ. 72/73, Ε. Βενιζέλου, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου ο.π. σελ. 294/295, Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο ο.π. σελ. 136/137/138 και 421).

Οι δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί τελούν υπό ειδικό συνταγματικό καθεστώς που προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 87 επ. του Συντάγματος. Τόσο η ιδιαιτερότητα του δικαστικού έργου, όσο και το ειδικό status που προβλέπει γι' αυτούς το Σύνταγμα (κυρίως η προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία) τους διαφοροποιεί ριζικά από τους διοικητικούς υπαλλήλους. Έτσι οι δικαστικοί λειτουργοί ως φορείς της διακεκριμένης δικαιοδοτικής τους λειτουργίας, δεν είναι «εκτελεστές της θέλησης του κράτους», αλλά λειτουργούν κατά συνείδηση με προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία με την εξουσία να ελέγχουν τη συνταγματικότητα του νόμου και να μην εφαρμόζουν νόμο αντισυνταγματικό και με ένα ευρύ περιθώριο ερμηνείας του δικαίου με γνώμονα και πλαίσιο το Σύνταγμα και το περί δικαίου αίσθημα (Βλέπ. Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο ο.π σελ. 424 και Κ. Ηρακλείδη, Η σειρά προβαδίσματα των κρατικών λειτουργών στις εορταστικές εκδηλώσεις για τις εθνικές επετείες Αρμ. 1991 σελ. 316).

Έτσι, ορθά υποστηρίζεται ότι οι «τακτικοί δικαστές και οι εισαγγελείς αποτελούν εννοιολογικά ιδιαίτερο γένος, διαφορετικό από εκείνο των δημοσίων υπαλλήλων» (Βλέπ. Ε. Σπηλιωτόπουλου, Βασικοί θεσμοί του δημοσιοϋπαλληλικού δικαίου, 1991 σελ. 10).

VI. Ενώ λοιπόν το Σύνταγμα διαφοροποιεί τους δικαστικούς λειτουργούς από τους διοικητικούς υπαλλήλους και εξοπλίζει τους πρώτους σύμφωνα με τα προεκτεθέντα με τις εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, ήρθε ο κοινός νομοθέτης με τη διάταξη του άρθρου 10 παρ. 3 του ΚΔΣΕΔ και προέβλεψε ότι τα μέλη του ΔΣΕΔ παράλληλα με τον όρκο του δικαστικού λειτουργού (άρθρο 11 ΚΔΣΕΔ), δίδουν και τον όρκο του στρατιωτικού.

Ο τύπος του όρκου του στρατιωτικού ορίζεται από τον Α.Ν της 12/14 Οκτ 1935, το άρθρο 3 του ν. 48/1975 και το άρθρο 3 του Γενικού Κανονισμού Υπηρεσίας στο Στρατό (ΣΚ 20-1) και το περιεχόμενό του είναι το εξής:

«Ορκίζομαι να φυλάττω πίστιν εις την Πατρίδα. Υπακοήν εις το Σύνταγμα, τους Νόμους και τα Ψηφίσματα του Κράτους. Υποταγήν εις τους ανωτέρους μου. Να εκτελώ προθύμως και άνευ αντιλογίας τας διαταγὰς των. Να υπερασπίζω με πίστιν και αφοσίωσιν, μέχρι της τελευταίας ρανίδος του αίματός μου, τας Σημαίας. Να μη τας εγκαταλείπω, μηδέ ν' αποχωρίζομαι ποτέ απ' αυτών. Να φυλάττω

δε ακριβώς τους στρατιωτικούς νόμους. Και να διάγω εν γένει ως πιστός και φιλότιμος στρατιώτης».

Όπως θα καταδειχθεί και πιο κάτω, γίνεται άμεσα αντιληπτό απ' αυτό καθ' εαυτό το περιεχόμενο του όρκου ότι είναι συνταγματικά ανεπίτρεπτο και πέρα από τη φύση της αποστολής του, ο δικαστικός λειτουργός να ορκίζεται «υποταγήν εις τους ανωτέρους μου», «ότι θα εκτελεί προθύμως και άνευ αντιλογίας τας διαταγάς των» και «ότι θα διάγει εν γένει ως πιστός και φιλότιμος στρατιώτης».

Όταν δοθεί ο στρατιωτικός όρκος, αποκτάται όπως προαναφέρθηκε, από τους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ η στρατιωτική ιδιότητα, η οποία και εντάσσει τους τελευταίους στη στρατιωτική ιεραρχία. Με την ένταξή τους όμως στην ιεραρχική δομή του Στρατού, οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ έχουν ανάλογα με το βαθμό τους και τη θέση τους, ο ένας σε σχέση με τον άλλο και με τους αξιωματικούς των ενόπλων δυνάμεων, την ιδιότητα του ανωτέρου – κατωτέρου και την ιδιότητα του προϊσταμένου – υφισταμένου αντίστοιχα.

Επίσης η απόκτηση της στρατιωτικής ιδιότητας από τους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ έχει ως άμεση συνέπεια α) την υπαγωγή αυτών κατ' άρθρο 144 ΚΔΣΕΔ στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων για όλες κατ' αρχήν τις αξιόποινες πράξεις τους (για όσες εξαιρούνται της αρμοδιότητας των στρατιωτικών δικαστηρίων κατ' άρθρο 193 παρ. 2 ΣΠΚ υπάγονται στα δικαστήρια που είναι αρμόδια για τους δικαστικούς λειτουργούς της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης). Έτσι, εφόσον οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ φέρουν κατά τον κοινό νομοθέτη, τη στρατιωτική ιδιότητα, υπάγονται στο ουσιαστικό στρατιωτικό ποινικό δίκαιο και κατά συνέπεια καθίστανται υποκείμενα τέλεσης γνησίων και μη γνησίων στρατιωτικών εγκλημάτων και ενδεικτικά των στρατιωτικών εγκλημάτων της εξύβρισης ανωτέρου - κατωτέρου (άρθρο 60 ΣΠΚ), βιαιοπραγίας ανωτέρου - κατωτέρου (άρθρο 59 ΣΠΚ), της λιποταξίας αξιωματικού (άρθρο 33 παρ. 3 ΣΠΚ), της ανυπακοής (άρθρο 53 ΣΠΚ), της παράβασης στρατιωτικής εντολής (άρθρο 55 και 56 ΣΠΚ), κ.ά. και β) την υπαγωγή αυτών στο (ουσιαστικό) πειθαρχικό δίκαιο των στρατιωτικών. Πράγματι, στη διάταξη του άρθρου 71 παρ. 1 του ΚΔΣΕΔ, περιγράφοντας ο νομοθέτης την έννοια του πειθαρχικού παραπτώματος αναφέρει ότι «Πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά κάθε υπαίτια και καταλογιστή πράξη ή συμπεριφορά, εν γένει, του δικαστικού λειτουργού εντός ή εκτός υπηρεσίας, εφόσον αντίκειται προς τις υποχρεώσεις του από το

σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις ή είναι ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του ως δικαστικού λειτουργού ή ως αξιωματικού και θίγει το κύρος της δικαιοσύνης ή του ίδιου», ενώ στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου αναφέρει ότι «Οι ειδικότερες υποχρεώσεις των δικαστικών λειτουργών καθορίζονται από τις διατάξεις που αναφέρονται στην απονομή της δικαιοσύνης, την εσωτερική οργάνωση και λειτουργία των στρατιωτικών δικαστηρίων και την κατάστασή τους ως δικαστικών λειτουργών και αξιωματικών». Επομένως ο νομοθέτης (ΚΔΣΕΔ), με την παραπάνω διάταξη, ορίζει ρητά ότι η βάση και η καρδιά του πειθαρχικού δικαίου των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ, δηλαδή τα πειθαρχικά τους παραπτώματα, είναι δυνατόν να άπτονται και της στρατιωτικής δεοντολογίας (Βλέπ. τα άρθρα 25 και 63 του Γεν. Κανον. Υπηρεσίας στο Στρατό (ΣΚ 20-1), άρθρο 1703 του π.δ. 210/1993 «Διατάξεις Πολεμικού Ναυτικού» και το άρθρο 9 του Κανονισμού Πειθαρχίας της Ελληνικής (Πολεμικής) Αεροπορίας που κυρώθηκε με το π.δ. 178/1977).

Με τα παραπάνω δεδομένα, παρατηρούμε ότι ο δικαστικός λειτουργός του ΔΣΕΔ, εντασσόμενος από τον κοινό νομοθέτη στην ιεραρχική δομή του Στρατού και συνακόλουθα υπαγόμενος στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων και στο (ουσιαστικό) πειθαρχικό δίκαιο των αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων (στρατιωτικών εν γένει) εκτός από το άμεσο όργανο του κράτους που αντλεί την εξουσία του απευθείας από το Σύνταγμα είναι παράλληλα κατά τον κοινό νομοθέτη και έμμεσο όργανο αυτού και μάλιστα ενταγμένο στην αυστηρή ιεραρχική οργάνωση του στρατεύματος.

Είναι όμως λογικά δυνατό και συνταγματικά ανεκτό να είναι κάποιος παράλληλα και άμεσο και έμμεσο όργανο του κράτους; Αναμφίβολα όχι.

«Η στρατιωτική, λοιπόν, ιδιότητα με την ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού, είναι δύο πράγματα ασυμβίβαστα. Μπορείτε να φανταστείτε δικαστές που παράλληλα θα ήσαν και υπάλληλοι της διοίκησης; Θα ήταν αδιανόητο. Δεν είναι δυνατόν να επιτελεσθεί δικαστικό έργο από όργανο, που έχει την ιδιότητα του διοικητικού υπαλλήλου. ... Είναι ασυμβίβαστες οι δύο ιδιότητες. Το κύριο χαρακτηριστικό του διοικητικού υπαλλήλου, σύμφωνα με το δίκαιο αλλά και με την επιστήμη, είναι ότι είναι ένα όργανο ενταγμένο σε μια ιεραρχία, το οποίο δέχεται εντολές και οδηγίες από προϊστάμενα όργανα. Είναι δυνατό με αυτό το χαρακτηριστικό, που πρέπει να εκδηλώνεται σε κάθε όργανο της διοίκησης, να το ζητάμε για τα δικαστικά όργανα; Πώς μπορούν να είναι έτσι απερίσπαστα, αμερόληπτα, αντικειμενικά και ανεξάρτητα

στην κρίση τους; ... Είμαστε υποχρεωμένοι να βάλουμε μια θεσμική τάξη στο ζήτημα. Να ξεκαθαρίσουμε αυτές τις δύο ιδιότητες» (Βλέπ. την τοποθέτηση του βουλευτή της αντιπολίτευσης Αναστασίου Νικόπουλου κατά την επεξεργασία του σχεδίου του ΚΔΣΕΔ στη διαρκή επιτροπή εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων κατά τη συζήτηση της 23-2-1995, στο πρακτικό της ως άνω επιτροπής στις σελ. 16/17).

Εξάλλου, όπως εύστοχα έχει παρατηρηθεί «Η μείξη στρατιωτικής ιεραρχικής σχέσης και δικαστικής λειτουργίας συνεπάγεται δικανικά υβρίδια, τα οποία μόνο αξιοζήλευτα δεν είναι» (Βλέπ. Α. Παπαδαμάκη, Προβλήματα της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης και προοπτικές θεσμικής διεύρυνσής της, Αρμενόπουλος 1992 σελ. 1085 επ. (1087)).

Είναι λοιπόν εμφανέστατη η αντίφαση από τη μια πλευρά της διάταξης του άρθρου 2 του ΚΔΣΕΔ που θεσπίζει νομοθετικά για πρώτη φορά την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών του ΔΣΕΔ και τους καθιστά άμεσα όργανα του κράτους και από την άλλη των διατάξεων των άρθρων 10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και παρ. 2 και 144 του ίδιου κώδικα (ΚΔΣΕΔ) που τους προσδίδουν τη στρατιωτική ιδιότητα και έτσι τους εντάσσουν στην ιεραρχική δομή του Στρατού και τους καθιστούν έμμεσα όργανα του κράτους, «εκτελεστές της θέλησης» αυτού. Έτσι, οι τελευταίες διατάξεις (10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και 2 και 144 του ΚΔΣΕΔ) διαστρεβλώνουν, νοθεύουν και τελικά καταλύουν τη λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών του ΔΣΕΔ, το περιεχόμενο της οποίας λεπτομερώς εκτέθηκε πιο πάνω και το οποίο κατοχυρώνεται και για τους τελευταίους σ' όλη του την έκταση με τις διατάξεις των άρθρων 87, 88, 89, 90, 91 και 96 παρ. 5 του Συντάγματος 1975/1986.

Έχοντας προσδιορίσει πιο πάνω το περιεχόμενο της λειτουργικής ανεξαρτησίας και ποιοι είναι οι αποδέκτες τού περί λειτουργικής ανεξαρτησίας συνταγματικού κανόνα, εφόσον ο δικαστικός λειτουργός του ΔΣΕΔ φέρει κατά τον κοινό νομοθέτη τη στρατιωτική ιδιότητα και υπάρχει τόσο μεταξύ των μελών του όσο και μεταξύ αυτών (δικ. λειτουργιών ΔΣΕΔ) και των αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων σχέση ανωτέρου - κατωτέρου και προϊσταμένου - υφισταμένου, είναι δυνατό και ενδεχόμενο στη διαμόρφωση της δικανικής του πεπλοποίησης να παρέμβουν τόσα όργανα της εκτελεστικής και νομοθετικής λειτουργίας όσο και της δικαστικής λειτουργίας. Κάτι τέτοιο όμως είναι συνταγματικά ανεπίτρεπτο αφού, όπως λέχθηκε πιο πάνω, μόνο το Σύνταγμα, ο

νόμος και η συνείδησή τους είναι αυτά που διαμορφώνουν τη δικανική τους πεποίθηση.

Ύστερα από τις παραπάνω επισημάνσεις - διαπιστώσεις μας και επαναφέροντας στο προσκήνιο το ερώτημα που είχαμε θέσει πιο πάνω, αν δηλαδή είναι συνταγματικά ανεκτή η διατήρηση από τον κοινό νομοθέτη (ΚΔΣΕΔ) της στρατιωτικής ιδιότητας των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ, έχουμε την άποψη ότι οι διατάξεις των άρθρων 10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και παρ. 2 και 144 του ΚΔΣΕΔ αντίκεινται στις περί προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας διατάξεις του Συντάγματος καθόσον καθιστούν τους πιο πάνω έμμεσα όργανα του κράτους, πράγμα το οποίο διαστρεβλώνει, παραμορφώνει και τελικά εκμηδενίζει το περιεχόμενο των πιο πάνω εγγυήσεων, το οποίο προσδιορίζεται και για τους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ απευθείας από τις διατάξεις των άρθρων 87 έως και 91 και 96 παρ. 5 του Συντάγματος.

VII. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 8 του Συντάγματος (αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή), αποκλείεται η υπαγωγή ορισμένης υποθέσεως στη δικαιοδοσία διαφορετικού δικαστηρίου από εκείνο που έχει γενικά προβλέψει ο νόμος. Ο ειδικότερος προσδιορισμός του νόμιμου δικαστή λαμβάνει χώρα με τις διατάξεις περί δικαιοδοσίας και περί αρμοδιότητας, έτσι ώστε νόμιμος δικαστής είναι ο καθ' ύλη, κατά τόπο και κατά λειτουργία αρμόδιος για την εκδίκαση της συγκεκριμένης υποθέσεως (Βλέπ. Α. Καρρά, Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου, τρίτη έκδοση, πρώτο τεύχος, Αθήνα - Κομοτηνή 1990 σελ. 239).

Το δικαίωμα του νόμιμου δικαστή σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί να στερηθεί το δικαστή που ορίζει γενικώς και εκ των προτέρων ο νόμος ως αρμόδιο να δικάσει και κάθε άλλη υπόθεση όμοια με τη συγκεκριμένη. Το Σύνταγμα απαγορεύει δηλαδή, την αφαίρεση μιας υπόθεσης από το δικαστή που ορίζεται γενικώς ως αρμόδιος από το νόμο και την υπαγωγή της σε δικαστή, που ορίζεται ειδικά και εκ των υστέρων ως αρμόδιος για να δικάσει τη συγκεκριμένη υπόθεση.

Σκοπός του δικαιώματος είναι επομένως να αποτρέπονται επεμβάσεις στην απονομή της δικαιοσύνης που θα αφορούσαν *ad hoc*, δηλαδή, συγκεκριμένο πρόσωπο ή συγκεκριμένη υπόθεση από το νόμιμο δικαστή (Βλέπ. Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, ο.π σελ. 474).

Τόσο από το σκοπό όσο και από το πεδίο εφαρμογής του δικαιώματος του νόμιμου δικαστή προκύπτει ότι το δικαίωμα αυτό συνδέεται με την έννοια της απονομής της δικαιοσύνης κατά το Σύνταγμα και διαπλέκεται, κατά συνέπεια, με το δικαίωμα

δικαστικής προστασίας, τη δικαστική ανεξαρτησία και γενικότερα όλες τις συνταγματικές εγγυήσεις με τις οποίες περιβάλλεται κατά το Σύνταγμα η δικαστική λειτουργία. Η θεμελίωσή του βρίσκεται επομένως τόσο στην αρχή του κράτους δικαίου, όσο και στην αρχή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, καθώς και στην προστασία των ουσιαστικών εν γένει δικαιωμάτων. Ειδικότερα, εφόσον επιτάσσει ίση δικαστική μεταχείριση ομοίων υποθέσεων, το δικαίωμα του νόμιμου δικαστή πραγματώνει και τη συνταγματική αρχή της ισότητας (Βλέπ. Α. Μανιτάκη, Κράτος Δικαίου και Δικαστικός Έλεγχος της Συνταγματικότητας, ο.π. σελ. 393/394, Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, ο.π. σελ. 475).

Η συνταγματική αρχή του νόμιμου δικαστή ισχύει τόσο υπέρ των Ελλήνων πολιτών όσο και υπέρ των αλλοδαπών που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια και δεσμεύει όλα τα κρατικά όργανα και της νομοθετικής και της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας (Βλέπ. Α. Μάνεση, Συνταγματικά Δικαιώματα, α', ατομικές ελευθερίες, γ' έκδοση, Θεσσαλονίκη 1981 σελ. 215). Ειδικότερα, ως προς τη νομοθετική ρύθμιση ορισμένων περιπτώσεων, πρέπει να σημειωθεί ότι στο άρθρο 8 του Συντάγματος αντίκειται ο νόμος που αφαιρεί μία υπόθεση ή ένα πρόσωπο από τη δικαιοδοσία ενός δικαστηρίου, αναθέτοντάς την σε άλλο (Βλέπ. Α. Μάνεση, Συνταγματικά Δικαιώματα, α' ατομικές ελευθερίες ο.π. σελ. 215, ΑΠ 362/1995 Υπεράσπιση/1996 σελ. 487, Πεντ Εφ Αθ 257/1993 με πρόταση του Εισαγγελέα Π. Ζαβολέα καθώς και την ένσταση καθ' ύλην αναρμοδιότητας που είχε υποβληθεί από τους συνηγόρους υπεράσπισης, Υπεράσπιση/1996 σελ. 538).

Είναι γνωστό ότι η δικαιολογία της συστάσεως και λειτουργίας ειδικών ποινικών δικαστηρίων (ειδική ή εξαιρετική ποινική δικαιοδοσία) για να δικάζουν όσα εγκλήματα φέρεται ότι διαπράχθησαν από ορισμένες κατηγορίες προσώπων, είναι η ιδιότητα των προσώπων των κατηγορουμένων σε συνδυασμό σε ορισμένες περιπτώσεις και με τη φύση των τελουμένων εγκλημάτων. Γι' αυτό το λόγο η δημιουργία ειδικών ποινικών δικαστηρίων μόνο από το Σύνταγμα μπορεί να προβλέπεται (Βλέπ. Α. Καρρά, Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου, τρίτη έκδοση, τόμος Α', Αθήνα - Κομοτηνή 1990 σελ. 64).

Ειδικότερα, η δικαιολογία της ίδρυσης και λειτουργίας ειδικών ποινικών δικαστηρίων στις Ένοπλες Δυνάμεις (Στρατοδικείων - Ναυτοδικείων - Αεροδικείων) είναι αφενός μεν η ιδιότητα των κατηγορουμένων ως στρατιωτικών αφετέρου δε η ιδιαίτερη φύση ιδίως των στρατιωτικών εγκλημάτων που μόνο οι τελευταίοι μπορεί

να είναι υποκείμενα τελεσής τους. Οι στρατιωτικοί έχουν ως αποστολή να εξασφαλίζουν την άμυνα της χώρας, να υπερασπίζονται την εθνική ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της πατρίδας πράγμα το οποίο και απαιτεί την ίδρυση και λειτουργία ειδικών ποινικών δικαστηρίων στις Ένοπλες Δυνάμεις, για την εκδίκαση κατά κανόνα των πάσης φύσεως εγκλημάτων που οι τελευταίοι τελούν και δημιουργεί την ανάγκη της προσαρμογής της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης σ' αυτήν την αποστολή.

Είναι φανερό, επομένως, ότι οι σχετικές με τη δικαιοδοσία διατάξεις του ΣΠΚ ή άλλων νόμων θεσπίζουν ένα είδος «αποκλειστικής αρμοδιότητας» ή αλλιώς ένα είδος «εξαιρετικού» δικονομικού δικαίου [(πρβλ. Αδάμ Παπαδαμάκη, πρόταση του στην υπ' αριθμ. 205/1988 απόφαση του (Διαρκούς) Στρατοδικείου Θεσσαλονίκης, Αρμενόπουλος 1988 σελ. 253 επ. (254)], γι' αυτό και θα πρέπει η υπαγωγή από το νομοθέτη ενός προσώπου στη δικαιοδοσία του στρατιωτικού δικαστηρίου να απορρέει αποκλειστικά και μόνο από την ιδιότητά του ως στρατιωτικού, την οποία (στρατιωτική ιδιότητα) οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν δεν είναι δυνατόν να φέρουν.

Με τα τελευταία δεδομένα και ενόψει όσων ελέχθησαν πιο πάνω για την αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή, το γεγονός ότι ο κοινός νομοθέτης με τις διατάξεις των άρθρων 10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και παρ. 2 και 144 ΚΔΣΕΔ προσδίδει στους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ τη στρατιωτική ιδιότητα και προβλέπει να δωσιδικούν στα στρατιωτικά δικαστήρια, διευρύνει, κατά παράβαση της αρχής του νόμιμου δικαστή (άρθρο 8 του Συντάγματος 1975/1986), τη δικαιοδοσία τους εις βάρος της γενικής ποινικής δικαιοδοσίας των κοινών ποινικών δικαστηρίων.

Κατά συνέπεια οι διατάξεις των άρθρων 10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και παρ. 2 και 144 του ΚΔΣΕΔ αντίκεινται και στη διάταξη του άρθρου 8 του Συντάγματος 1975/1986 (αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή).

VIII. Πέραν από τις παραπάνω επισημάνσεις - διαπιστώσεις μας επιπρόσθετα πρέπει να αναφερθεί ότι ούτε από την ιστορική βούληση του συνταγματικού νομοθέτη ούτε από τη γραμματική ούτε από τη λογική - συστηματική ερμηνεία της επίμαχης συνταγματικής διάταξης (96 παρ. 5) προκύπτει ότι ο τελευταίος επιθυμούσε οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ να φέρουν παράλληλα και τη στρατιωτική ιδιότητα (Για τις μεθόδους ερμηνείας του Συντάγματος, βλέπ. Α. Μάνεση, Συνταγματικό

Δίκαιο Ι, Θεσσαλονίκη 1980 σελ. 195 επ., Δ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμ. Α΄, Θεωρητικό Θεμέλιο, έκδοση δ΄, Αθήνα - Κομοτηνή 1994 σελ. 266 επ).

Από τις συζητήσεις στην Ε΄ Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, για τις σχετικές με τη στρατιωτική δικαιοσύνη διατάξεις του Συντάγματος πουθενά δεν προκύπτει βούληση του συντακτικού νομοθέτη οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ να φέρουν παράλληλα και τη στρατιωτική ιδιότητα. Ενδεικτικά πρέπει να αναφερθεί ότι ο τότε βουλευτής της αντιπολίτευσης Θ. Μαναβής σε μια αποστροφή του λόγου του επεσήμανε ότι για να είναι τακτικοί δικαστές και όχι απλώς αξιωματικοί, τα μέλη του ΔΣΕΔ θα πρέπει να έχουν και αυτοί τις συνταγματικές εγγυήσεις των δικαστικών λειτουργών. Κατά συνέπεια ο εν λόγω βουλευτής αποδέχθηκε άμεσα ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ δεν είναι δυνατόν κατά το Σύνταγμα να φέρουν τη στρατιωτική ιδιότητα (Βλέπ. τα επίσημα πρακτικά της ολομέλειας της Βουλής, περίοδος Α΄ - Σύνοδος Α΄ (11-5-1975) σελ. 693 επ. Για τη διαμόρφωση του άρθρου 96 παρ. 4 και 5 του Συντάγματος κατά τις επιμέρους φάσεις επεξεργασίας του Συντάγματος πρβλ. τον τόμο Βουλή των Ελλήνων, Ε΄ Αναθεωρητική, Σύνταγμα 1975. Διάταξις κατ' άρθρον επισήμων σχεδίων, Αθήναι 1976 σελ. 533 επ).

Επίσης, ούτε από τη γραμματική ερμηνεία της εν λόγω συνταγματικής διάταξης (96 παρ. 5) μπορεί να γίνει μια τέτοια ερμηνευτική προσέγγιση και να συναχθεί ένα τέτοιο ερμηνευτικό συμπέρασμα. Χρησιμοποιώντας ο συντακτικός νομοθέτης στο εν λόγω άρθρο (96 παρ. 5) την ορολογία «Τα δικαστήρια του στοιχείου α΄ της προηγούμενης παραγράφου (στρατοδικεία - ναυτοδικεία - αεροδικεία) συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων που περιβάλλονται με τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας» ήθελε να καταστήσει σαφές ότι ο κοινός νομοθέτης έχει την υποχρέωση να θεσμοθετήσει την κατά πλειοψηφία σύνθεση των στρατοδικείων (ναυτοδικείων και αεροδικείων) από ανεξάρτητους ειδικούς ποινικούς δικαστές οι οποίοι να ανήκουν σε αυτοτελές δικαστικό σώμα, να απολαμβάνουν όλων των εγγυήσεων προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας που απολαμβάνουν οι δικαστικοί λειτουργοί της πολιτικής, ποινικής και διοικητικής δικαιοσύνης και οι οποίοι να έχουν ως αποστολή την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης αποκλειστικά και μόνο στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων.

Εξάλλου σύμφωνα με τη λογική - συστηματική ερμηνεία του Συντάγματος, η οποία ως γνωστόν λαμβάνει κυρίως υπόψη την

αναμφισβήτητα υπάρχουσα λογική αλληλουχία μεταξύ των συνταγματικών διατάξεων, κανόνων και θεσμών, καθώς και τη θέση τους μέσα στην όλη δομή του Συντάγματος, ως ενιαίου συνόλου (συστήματος), η εν λόγω συνταγματική διάταξη (άρθρο 96 παρ. 5) έχει περιληφθεί στο κεφάλαιο περί δικαστικής εξουσίας του τελευταίου (87 έως 100) και δεν είναι δυνατόν στο ίδιο το Σύνταγμα να υπάρχουν και «αντισυνταγματικές διατάξεις» με δεδομένο την τυπική ισοδυναμία των συνταγματικών διατάξεων (βλέπ. Α. Μάνεση, Συνταγματικά Δικαιώματα, α', ατομικές ελευθερίες ο.π σελ. 41 και Ε. Βενιζέλου, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, Ι, ο.π. σελ. 212/213), δηλαδή δεν είναι δυνατόν ο ίδιος ο συντακτικός νομοθέτης να εντάσσει τους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ στο περί δικαστικής εξουσίας κεφάλαιο του Συντάγματος, να τους εξοπλίζει σύμφωνα μ' αυτά που προαναφέρθηκαν με όλο το πλέγμα των εγγυήσεων προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας που απολαμβάνουν οι δικαστικοί λειτουργοί της πολιτικής, ποινικής και διοικητικής δικαιοσύνης και καθορίζονται στις διατάξεις των άρθρων 87 έως και 91 του Συντάγματος και παράλληλα με τη διάταξη του άρθρου 96 παρ. 5 να αποδέχεται ότι είναι δυνατόν να φέρουν τη στρατιωτική ιδιότητα εντασσόμενοι έτσι στην ιεραρχική δομή του Στρατού και συνακόλουθα να καθίστανται εκτός από άμεσα όργανα του κράτους και έμμεσα όργανα αυτού.

Επίσης το γεγονός ότι ο κοινός νομοθέτης προσδίδει τη στρατιωτική ιδιότητα στους δικαστικούς λειτουργούς του ΔΣΕΔ είναι έξω από το καθήκον και την αποστολή τους η οποία είναι η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στις ένοπλες δυνάμεις (βλέπ. και το άρθρο 167 ΣΠΚ). Οπως έχει λεχθεί στην αρχή αυτής της εργασίας, χαρακτηριστικό γνώρισμα της στρατιωτικής ιδιότητας είναι το στρατιωτικό καθήκον δηλαδή το κοινό καθήκον όλων των στρατιωτικών που απορρέει από την ειδική σχέση τους προς κράτος και ορίζεται ως το σύνολο των υποχρεώσεων που υπέχουν οι τελευταίοι, βάσει των νόμων, των κανονισμών και των διαταγών που εκδίδονται σε εκτέλεσή τους και αποβλέπουν στο να εξασφαλίσουν τη λειτουργική αποτελεσματικότητα, την οργανωτική ετοιμότητα και εν τέλει το αξιόμαχο των Ενόπλων Δυνάμεων σε ειρήνη και σε πόλεμο (βλέπ. Α. Παπαδαμάκη, Η ανυπακοή του στρατιωτικού ως αξιόποινη πράξη κατά το άρθρο 70 ΣΠΚ, ο.π. σελ. 57 και σημ. 82, Γνωμ. Εισ. ΑΠ (Κ. Σταμάτη) 9/1985 Ποιν Χρον ΛΕ (1985) σελ. 745, το άρθρο 1 του Ν. 2292/15-2-1995 (ΦΕΚ Α' 35) «Οργάνωση και λειτουργία Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, διοίκηση και έλεγχος των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες

διατάξεις», το άρθρο 1 του Γενικού Κανονισμού Υπηρεσίας στο Στρατό (ΣΚ 20-1) όπου ορίζεται ότι «Η αποστολή του Στρατού είναι, να εξασφαλίζει την άμυνα της Χώρας, να υπερασπίζει την Εθνική ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Πατρίδας», καθώς επίσης και το άρθρο 0202 του π.δ. 210/1993 «Διατάξεις του Πολεμικού Ναυτικού» όπου ορίζεται ότι «Το Πολεμικό Ναυτικό έχει ως αποστολή τη διεξαγωγή των αναγκαίων αεροναυτικών επιχειρήσεων και έργων εν ειρήνη και εν πολέμω διά την εξασφάλιση Εθνικών αντικειμενικών σκοπών της αρμοδιότητός του και σε συνεργασία με τους άλλους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων επί τω σκοπώ της συμβολής στην αποτροπή εχθρικής επιθέσεως, στην διατήρηση της ακεραιότητας της χώρας, στην προάσπιση των Εθνικών συμφερόντων και στην επίτευξη των επιδιώξεων της εν ισχύι Πολιτικής Εθνικής Αμύνης γενικότερα»), πράγμα το οποίο είναι έξω από την αποστολή των δικαστικών λειτουργιών του ΔΣΕΔ, που όπως, προαναφέρθηκε, είναι η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης αποκλειστικά και μόνο στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων.

ΙΧ. Το τελικό λοιπόν πόρισμα από τις διαπιστώσεις που προηγήθηκαν είναι τούτο: οι διατάξεις των άρθρων 10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και 2 και 144 του ΚΔΣΕΔ οι οποίες ευφυώς έχουν χαρακτηριστεί ως «σιαμαίες» (βλέπ. Αδάμ Παπαδαμάκη, Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο, Θεσσαλονίκη 1997 σελ. 110), αντίκεινται στις διατάξεις των άρθρων 8 (αρχή του νόμιμου δικαστή) και 87 έως και 91 και 96 παρ. 5 του Συντάγματος 1975/1986 περί προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και δεν πρέπει να εφαρμόζονται από τα δικαστήρια σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 93 παρ. 4 του Συντάγματος. Με τα τελευταία δεδομένα αρμόδια για την εκδίκαση όλων των εγκλημάτων (με την έννοια του όρου έγκλημα όπως αυτό οριοθετείται στο άρθρο 14 ΠΚ) που διαπράττουν οι δικαστικοί λειτουργοί του ΔΣΕΔ τυγχάνουν τα γενικής δικαιοδοσίας κοινά ποινικά δικαστήρια και ειδικότερα για τα πλημμελήματα και τα πταίσματα τα δικαστήρια στα οποία δωσιδικούν οι δικαστικοί λειτουργοί της πολιτικής, ποινικής και διοικητικής δικαιοσύνης, σύμφωνα με την ειδική γι' αυτούς δωσιδικία (άρθρα 111 παρ. 7 και 112 παρ. 2 του ΚΠΔ όπως αντικαταστάθηκαν από το άρθρο 8 του Ν. 1941/1991).

Ολοκληρώνοντας με τις παραπάνω σκέψεις αυτή τη μελέτη πρέπει να επισημάνουμε ότι αντικείμενο αυτής αποτέλεσε η ποινική δωσιδικία των δικαστικών λειτουργιών του ΔΣΕΔ και η αντισυνταγματικότητα των διατάξεων του ΚΔΣΕΔ που την καθορίζουν. Πρόβλημα συνταγματικότητας όμως παρουσιάζουν

και άλλες διατάξεις του τελευταίου, όπως εκείνες των άρθρων 42 παρ. 3, 54, 63 παρ. 1 (όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 5 παρ. 12 του Ν. 2408/1996), 89 παρ. 1, 90 παρ. 1 και 2 και 131 αυτού, οι οποίες και θα αποτελέσουν αντικείμενο μιας μελλοντικής μας ενασχόλησης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ⁱ Παραθέτουμε χαρακτηριστικά αποσπάσματα από την τοποθέτηση στη Βουλή των Ελλήνων (τόσο ενώπιον της διαρκούς επιτροπής εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων όσο και ενώπιον της ολομέλειας του σώματος) των αρμοδίων Υφυπουργών Εθνικής Άμυνας και βουλευτών της αντιπολίτευσης.

«Οι στρατιωτικοί δικαστές δεν φέρουν στολή, είναι ξεκάθαρο, δεν είναι αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων. Δεν μπορούν λοιπόν να είναι αξιωματικοί, διότι τότε θα υπόκεινται στον έλεγχο της ιεραρχίας. Οπότε τότε δεν θα έχουμε λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία. Άρα, λοιπόν, εδώ με την ερμηνεία που έχει δοθεί από την Ένωση Συνταγματολόγων ξεκαθαρίζεται ότι δεν έχουν τη δυνατότητα να είναι αξιωματικοί. Και αυτή είναι η μεγάλη μεταρρύθμιση που έρχεται με αυτόν τον Κώδικα».

Ν. Κουρής (Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας): «Θα ήθελα να κάνω μία ερμηνευτική δήλωση, πάνω στο άρθρο 2 του Κώδικα. Οι δικαστικοί λειτουργοί των Ενόπλων Δυνάμεων δεν είναι αξιωματικοί, διότι η ιδιότητα του αξιωματικού δεν ικανοποιεί τη συνταγματική επιταγή για προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών των Ενόπλων Δυνάμεων» (Βλέπ. το πρακτικό της 23-2-1995 της διαρκούς επιτροπής εθνικής άμυνας και εξωτερικών υποθέσεων στη σελ. 23).

Ενώπιον της Ολομέλειας της Βουλής:

Αθανάσιος Κονταξής (Εισηγητής Μειοψηφίας): Πρώτον, ο κ. Κουρής, Υφυπουργός Εθνικής Αμύνης στη συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής στις 23-2-1995, έκανε μια ερμηνευτική δήλωση, ότι οι δικαστικοί λειτουργοί των Ενόπλων Δυνάμεων δεν είναι αξιωματικοί».

Μ. Μπεντενιώτης (Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας): «Αυτή η ερμηνευτική δήλωση είχε γίνει και από εμένα, στην ίδια συζήτηση της Διαρκούς Επιτροπής. Εάν δείτε πολύ προσεκτικά τα πρακτικά, θα το διαπιστώσετε».

Αθανάσιος Κονταξής: «Και δεν ισχύει αυτή η ερμηνευτική δήλωση, ότι δηλαδή, οι στρατιωτικοί δικαστές δεν είναι αξιωματικοί, γιατί είναι και παραμένουν αξιωματικοί από τις συγκεκριμένες σαφείς διατάξεις του ίδιου συζητούμενου σχεδίου νόμου: Πρώτον, από το άρθρο 10 παράγραφος 3, όπου ορίζεται ότι ο δικαστικός δίδει όρκο στρατιωτικού. Δεύτερον, από»...

Αλέξανδρος Παπαδόγγονας: «Αυτό το οποίο γνωρίζουν όλοι όσοι έχουν ασχοληθεί με τα των Ενόπλων Δυνάμεων, ή ήταν στις Ένοπλες Δυνάμεις, όπως ο ομιλών, είναι ότι κανένας, ο οποίος φέρει την ιδιότητα του στρατιωτικού, δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητος από την ιεραρχία... Θα πρέπει να το ξεκαθαρίσουμε. Έχουμε να κάνουμε με στρατιωτική Δικαιοσύνη, η οποία αποτελείται από αξιωματικούς ή με στρατιωτική Δικαιοσύνη, η οποία

αποτελείται από μη αξιωματικούς; Αν με την απόφαση γινόταν μια μεγάλη τομή, δηλαδή αν είχαμε ένα νέο κλάδο της Δικαιοσύνης, ο οποίος θα λέγεται στρατιωτική Δικαιοσύνη και θα ασχολείται με τα στρατιωτικά εγκλήματα, η συζήτηση θα ήταν διαφορετική. Εδώ έχουμε να κάνουμε με μία *sui generis* κατάσταση, η οποία θέλει τους στρατιωτικούς δικαστές και στρατιωτικούς και μη στρατιωτικούς... Αυτό το οποίο είπε ο κ. Κονταξής είναι σοβαρό και νομίζω ότι οποιαδήποτε δεύτερη γνώμη έχει διατυπωθεί από τους δύο Υφυπουργούς στη Διαρκή Επιτροπή, δεν μπορεί να υπερκαλύψει το γράμμα του νόμου. Το γράμμα του νόμου στα άρθρα 10 παρ. 3, 71 παρ. 1 και 2, 142, 146, 147 καθορίζει ότι οι στρατιωτικοί δικασταί είναι αξιωματικοί. Άρα, οποιαδήποτε ερμηνευτική δήλωση αντίθετη προς αυτό νομίζω ότι δεν έχει πραγματική ισχύ»...

Επαμεινώνδας Ζαφειρόπουλος: «Έχουμε αλληλοσυγκρουόμενες διατάξεις. Δηλαδή, ο συντάκτης του νομοσχεδίου δεν έχει ξεκαθαρίσει πρώτον, αν είναι ή δεν είναι στρατιωτικός, ο στρατιωτικός δικαστής. Δεύτερον, αν υπάγεται ή δεν υπάγεται στη στρατιωτική ιεραρχία. Και τρίτον, πώς μπορεί να γίνει διαστολή; Διότι όταν σε κάποια άρθρα ζητήθηκε από τους ομιλητές μας προς τον κ. Κουρή να κάνει ερμηνευτική δήλωση, γιατί την έκανε; Ερμηνευτικές δηλώσεις γίνονται όταν δεν υπάρχουν διατάξεις. Εδώ, όμως, υπάρχουν διατάξεις, οι οποίες το καθορίζουν όπως π.χ. το άρθρο 10 παρ. 3, που λέει ότι ο δικαστικός δίδει τον όρκο του στρατιωτικού και παρακάτω λέει ότι δίδει, όμως, και τον επόμενο όρκο, τον όρκο που δίνουμε όλοι. Γιατί χρειάζεται να δώσει τον όρκο του στρατιωτικού; Πάμε πιο κάτω, όπου σαφώς ορίζεται ότι οι δικαστικοί είναι αξιωματικοί, άρθρο 71 παρ. 1 και 2. Γιατί καθορίζεται ότι είναι αξιωματικοί οι στρατιωτικοί δικαστές; Τι θέλετε; Αναλογία βαθμού σε περίπτωση τι; Πολέμου; Όταν λειτουργήσουν ως στρατοδικεία; Μόνο τότε;...κάνε αυτόν τον ιδιαίτερο νόμο, πλην όμως, να τον κάνεις καθαρό. Να μην έχεις, όμως, καταστάσεις ή διατάξεις οι οποίες αύριο μπορεί να είναι δυσερμήνευτες, δημιουργώντας προβλήματα»...

Αντώνιος Φούσας: ...«Ασφαλώς υπάρχουν πολλά θετικά στοιχεία. Απ' όλες τις πλευρές αυτό διατυπώθηκε, υπάρχουν, όμως, και πολλά προβλήματα. Θα αναγνώσω μόνο μία διάταξη στο άρθρο 71. «Πειθαρχικό παράπτωμα συνιστά κάθε υπαίτια και καταλογιστή πράξη ή συμπεριφορά εν γένει, του δικαστικού λειτουργού, εντός ή εκτός υπηρεσίας, εφόσον αντίκειται προς τις υποχρεώσεις του από το Σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις ή είναι ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του ως δικαστικού λειτουργού ή ως αξιωματικού και θίγει το κύρος της Δικαιοσύνης ή του ιδίου».

Ερωτάται και ερωτάσθε: Πώς τον αντιμετωπίζετε; Ως ανεξάρτητο δικαστικό λειτουργό ή ως αξιωματικό του Στρατεύματος;»

Μανώλης Μπεντενιώτης (Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας): «Ως αξιωματικοί εν πολέμω».

Αντώνιος Φούσας: «Δεν το διευκρινίζετε και δε μου αρκούν, οφείλω να σας πω, οι οποιοσδήποτε ερμηνευτικές δηλώσεις»...

Μανώλης Μπεντενιώτης (Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας): ...«Σε γενικές γραμμές ο Κώδικας διέπεται από τέσσερεις βασικές αρχές: ... Τρίτη η αρχή της διατηρήσεως της οιονεί στρατιωτικής ιδιότητας από τα μέλη του Σώματος, αλλά με απευθείας υπαγωγή στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας. Και αυτό διότι υπάρχει πρόβλεψη για το ποία είναι η προέκταση του λειτουργού της στρατιωτικής Δικαιοσύνης κατά την περίοδο του πολέμου»... (Βλέπ. πρακτικά

Βουλής των Ελλήνων, Η' περίοδος (προεδρευομένης δημοκρατίας) συνεδρίαση ΡΙΒ' - Πέμπτη 13 Απριλίου 1995, σελ. 5150, 5155, 5158, 5159 και 5161).

ii Παραθέτουμε χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τις συζητήσεις στην Ε' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων, κατά τις επιμέρους φάσεις επεξεργασίας του Συντάγματος, οι οποίες και επέδρασαν καταλυτικά στην τελική διαμόρφωση του κειμένου της διάταξης του άρθρου 96 παρ. 5 του Συντάγματος με τη σημερινή του μορφή όσον αφορά το θέμα των εγγυήσεων προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ οι οποίες, ύστερα από σαφή αναφορά του άρθρου 96 παρ. 5 στο άρθρο 87 παρ. 1 του Συντάγματος, προβλέπονται από το ίδιο το Σύνταγμα και δεν παραπέμπουν οι τελευταίες διατάξεις για τον καθορισμό των εγγυήσεων προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας (των δικαστικών λειτουργών του ΔΣΕΔ) στον κοινό νομοθέτη, όπως προέβλεπε η αρχική διατύπωση του άρθρου 96 παρ. 5 του σχεδίου του Συντάγματος η οποία είχε ως εξής: «Διά νόμου ορίζονται οι εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης».

Κ. Στεφανάκης (Υπουργός Δικαιοσύνης): ... Άποψίς μας αμετακίνητος είναι να τους περιβάλλωμεν με τας δικαστικές εγγυήσεις».

Γ.-Α. Μαγκάκης: «Πράγματι με την τροπολογία που προτείνουν οι 20 συνάδελφοι της πλειοψηφίας αλλά και από άλλα πράγματα, γίνεται φανερόν, ότι έχει συλληφθή και από την Κυβέρνησιν και από τους συναδέλφους της πλειοψηφίας ότι υπάρχει μεγάλο πρόβλημα και ότι το πρόβλημα αυτό έχει συλληφθή σε όλες τις πτυχές του. Έχετε, όμως, επιλέξει την εξής οδόν. Δεν ρυθμίζετε το πρόβλημα αυτό στο Σύνταγμα αλλά το αφήνετε εις τον κοινόν νομοθέτην... Εγώ θα σας έλεγον κ. Υπουργέ, ότι ίσως θα ήτο επιτυχέστερον, λόγω της βαρύτητος του θέματος, να μην τα αφήσωμεν όλα στον κοινόν νομοθέτην, αλλά να κάνωμεν ωρισμένα βήματα ρυθμίσεως στο Σύνταγμα, που μπορούμε να τα κάνουμε, και από εκεί και πέρα τα άλλα βήματα να τα αφήσουμε στον κοινόν νομοθέτην».

Κ. Στεφανάκης (Υπουργός Δικαιοσύνης): «Κύριε Μαγκάκη, συνάδελφοι της Συμπολιτεύσεως, με τους οποίους συνεζήτησα, εξέφρασαν την εξής ορθήν άποψιν: Να τους κατοχυρώσωμεν διά του Συντάγματος, αλλά ή έναρξις της ισχύος της διατάξεως να γίνη διά νόμου μεταγενεστέρωσ, διά να μπορέσωμεν να επιλύσωμεν εν τω μεταξύ ανακύπτοντα προβλήματα» ... «Μπορούμε να εκλέξουμε είτε τη διατύπωση την θετική του Συντάγματος με έναρξη της ισχύος που θα καθορίζη ο κοινός νομοθέτης είτε την διατύπωση της τροπολογίας που αναγνωρίζει, αλλά αφήνει τον καθορισμόν εις τον κοινόν νομοθέτην. Όσον αφορά το θέμα των εγκλημάτων της τιμής και της ανθρωποκτονίας παρακαλώ να μείνωμεν εις την τροπολογίαν την οποία έχομεν κυκλοφορήσει, τοσούτω μάλλον καθ' όσον αποβλέπομεν εις το να αποκτήσωμεν ανεξάρτητον στρατιωτικήν δικαιοσύνην».

Γ.- Α. Μαγκάκης: «Έχουμε προς επιλογήν δύο δρόμους, είτε τον δρόμον της τροπολογίας – σημειώνουμε τα προβλήματα, τα αφήνωμε όμως εις τον Νομοθέτην να τα ρυθμίση – είτε τον δρόμον να προβλέψωμεν την αρχήν της ρυθμίσεως στο Σύνταγμα με προθεσμίαν μακράν αν θέλετε, προθεσμίαν ενάρξεως της ισχύος της ρυθμίσεως αυτής διά νόμου οριζομένης. Θεωρώ ότι

θα είναι σημαντικό βήμα, εάν ακολουθηθή η δευτέρα οδός, διότι θα έχουμε πράγματι εις το Σύνταγμα θεμελιωμένες αρχές»...

Θ. *Μαναβής*:... «Οι αξιωματικοί της στρατιωτικής δικαιοσύνης, θα πρέπει να έχουν και αυτοί τας εγγυήσεις τας συνταγματικές των δικαστικών λειτουργιών. Και θα ήθελα αυτή η εγγύησις να τεθή, εφ' όσον πρόκειται περί συνταγματικής εγγυήσεως, διά συνταγματικής διατάξεως... Νομίζω ότι διά νόμου ημπορούν να ρυθμισθούν μόνον οι λεπτομέρειες περί των εγγυήσεων υπέρ των στρατιωτικών δικαστών, όπως είπατε και όπως περιλαμβάνει και η τροπολογία των κυρίων συναδέλφων της αντιπολιτεύσεως... Συνεπώς αυτές οι διατάξεις πρέπει να περιληφθούν εις το Σύνταγμα και όχι εις τον κοινόν νόμον. Ο κοινός νόμος, μπορεί ίσως να ρυθμίση απλώς τα του τρόπου κατοχυρώσεως της ανεξαρτησίας των στρατιωτικών δικαστών, και να θέση εγγυήσεις. Αλλά εφ' όσον ομιλούμεν περί εγγυήσεως, οι εγγυήσεις μόνον συνταγματικώς υπάρχουν. Εάν δεν υπάρχουν καθιερωμένοι εις το Σύνταγμα οι εγγυήσεις της ανεξαρτησίας των στρατιωτικών δικαστών, δεν λέγονται καν εγγυήσεις. Διότι είναι δυνατόν ανά πάσαν στιγμήν να καταργηθούν υπό του συντεταγμένου νομοθέτου».

Α. *Κανελλόπουλος*: «...Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα δεν υπάρχουν εγγυήσεις για τους δικαστές των στρατοδικείων! Και πιστεύω ότι δεν θα υπάρξουν οι εγγυήσεις ούτε εις το μέλλον. Τουλάχιστον, όμως, θα πρέπει να εξασφαλίσωμεν την ανεξαρτησίαν των δικαστών αυτών. Και πρέπει να θέσωμεν τις ίδιες εγγυήσεις που θέτομε για τους λοιπούς δικαστάς. Η παραπομπή του θέματος στον κοινό νομοθέτη δεν αποτελεί εγγύηση. Πρέπει να το καταλάβουμε ότι το σύστημα της παραπομπής στον κοινό νομοθέτη θεμάτων, τα οποία πρέπει να ρυθμίζονται στο Σύνταγμα, διότι ακριβώς έναντι του νομοθέτου επιδιώκεται η προστασία με την διάταξη την οποία εισάγωμεν στο Σύνταγμα. Πρέπει να δεχθούμε ότι οι εγγυήσεις για την στρατιωτική δικαιοσύνη είναι ουσιώδους σημασίας. Δεν ημπορεί να είναι υπόθεση του κοινού νομοθέτη. Διότι ένας νέος νόμος ημπορεί θαυμάσια να ανατρέψη αυτό το οποίον θα θεσπίσωμεν – εάν το θεσπίσωμεν ποτέ – με την κοινή νομοθεσία ... Διατί διά τους λοιπούς δικαστάς θέτομεν τις διατάξεις αυτές στο Σύνταγμα και τις θεωρούμε ακρογωνιαίο λίθο του Συντάγματος και δεν θα τις θέσουμε και για τους στρατιωτικούς;»

Κ. *Κάππος*: «Κύριε Πρόεδρε, εκ της παραγράφου 4 της τροπολογίας του άρθρου 96 που λέγει ότι «ειδικοί νόμοι ορίζουν τα περί στρατοδικείων κλπ.», καθώς και διά της παραγρ. 5, που λέγει ότι «διά νόμου ορίζονται οι εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης», προκύπτει ότι η ρύθμιση αυτή είναι κατά παρέκκλιση του άρθρου 87 και των επομένων άρθρων, που προβλέπουν τις εγγυήσεις εκείνες που εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία των δικαστών. Επομένως δεν δεσμεύεται ο κοινός νομοθέτης για να δώσει τις αναγκαίες εγγυήσεις στους δικαστές της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης. Νομίζω λοιπόν ότι δεν είναι δυνατόν να επιβάλλονται ποινές από τους δικαστές της στρατιωτικής Δικαιοσύνης σε πρόσωπα του Στρατού, χωρίς εμείς με το Σύνταγμα να τους εξασφαλίσουμε τις αναγκαίες εγγυήσεις. Άλλωστε μας το επιβάλλει η σύμβαση της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που στην παράγραφο 6 ορίζει ότι «κάθε πρόσωπο δικαιούται να δικασθή από ένα ανεξάρτητο και ανεπηρέαστο δικαστή». Γι' αυτό λοιπόν, νομίζω ότι με το Σύνταγμα πρέπει να εξασφαλίσουμε τις εγγυήσεις που παρέχονται για τους άλλους δικαστές» (Βλέπ. τις συζητήσεις

στην Ε΄ Αναθεωρητική Βουλή για τις σχετικές με τη στρατιωτική δικαιοσύνη διατάξεις του Συντάγματος, στα Επίσημα Πρακτικά της Ολομέλειας της Βουλής, περίοδος Α΄ - Σύνοδος Α΄ (11-5-1975) σελ. 693 επ).
